

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Norbert Gürtler

VI. ročník – kombinované studium

Obor: pedagogika – správní činnost

**ANALÝZA PŘESTUPKU NA ÚSEKU OCHRANY PŘED ALKOHOLEM A
JINÝMI TOXIKOMANIEMI V SOUVISLOSTI S NÁRŮSTEM
MLADISTVÝCH KONZUMENTŮ**

Diplomová práce

Vedoucí práce: JUDr. Zdenka Nováková, Ph.D.

Olomouc 2009

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem závěrečnou diplomovou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 6. listopadu 2009

.....

Norbert Görtler

Poděkování:

Děkuji JUDr. Zdence Novákové, Ph.D. za odborné vedení a připomínky při vypracování diplomové práce, ale i ředitelům základních a středních škol, u nichž jsem prováděl empirické šetření. Děkuji také Mgr. Františku Fojtíkovi vedoucímu sociálního odboru Městského úřadu Krnov za cenné informace a poskytnutí materiálů v oblasti problematiky sociálně-právní ochrany dětí a rodiny.

Obsah

Teoretická část	5
Úvod	6
1 Problematika konzumace alkoholu mládeže	7
1.1 Deklarace – mládež a alkohol	7
1.2 Evropský akční plán o alkoholu v České republice	12
2 Vliv alkoholu na lidský organismus	14
3 Mládež a alkohol v zahraničí	20
4 Konzumace alkoholu z pohledu práva České republiky	27
4.1 Současné aktuální právní normy	28
4.1.1 Zákon č. 379 / 2005 Sb., tzv. tabákový zákon	28
4.1.2 Zákon č. 140 / 1961 Sb., trestní zákon	32
4.1.3 Zákon č. 200 / 1990 Sb., přestupkový zákon	32
4.2 Aplikace zákonných norem v praxi	33
5 Prevence užívání alkoholu	39
5.1 Typy prevence	39
5.2 Primární prevence v rodině	41
5.3 Zásady prevence	44
Empirická část	50
6 Empirická část	51
6.1 Vymezení zkoumané problematiky	51
6.2 Zhodnocení dosavadních poznatků o problematice	51
6.3 Stanovení cílů, metod, hypotéz a výstupu empirického šetření	52
6.3.1 Cíl empirického šetření	52
6.3.2 Metody empirického šetření	52
6.3.3 Hypotézy	52
6.3.4 Výstupy empirického šetření	53
6.4 Popis procedury empirického šetření	53
6.5 Časový harmonogram empirického šetření	54
6.6 Organizační zabezpečení a charakteristika respondentů	55
6.7 Hodnocení výsledků empirického šetření	57
6.8 Výsledky empirického šetření	57

6.9 Shrnutí – relační analýza získaných dat	62
Diskuze	65
Závěr	67
Seznam použité literatury a pramenů	70
Přílohy	72
Anotace	

TEORETICKÁ ČÁST

Úvod

Alkoholické nápoje jsou konzumovány ve většině evropských zemí. Význam pití se liší podle kontextu, od kultur s tradicí příležitostného, rituálního a slavnostního požívání alkoholu až k těm, kde jsou alkoholické nápoje součástí běžné výživy. Konzum alkoholu může mít významné nežádoucí účinky na fyzické, psychické a sociální zdraví jednotlivců, rodin a komunit v rámci celého regionu. Přímé i nepřímé dopady nejsou přesně vymezené a jsou spojené s vysokými náklady, neomezují se na menšinu snadno rozpoznatelných těžkých pijáků, ale postihují populaci jako celek. Všechny kulturní společnosti, kde je alkohol volně dostupný, vyvíjejí formální i neformální programy, jak omezit problémy spojené s pitím alkoholu a negativní následky alkoholu pro jednotlivce i společnost.

Nejvíce ohroženi přímou konzumací alkoholu jsou děti a mládež. Právní systém České republiky obsahuje několik zákonů, které specifikují a následně sankcionují jednání, při kterém bylo umožněno požívání alkoholu osobami mladšími osmnácti let. Abychom mohli toto protiprávní jednání postihnout je třeba znát pachatele. V těchto případech jde o velký problém, mladiství konzumenti odmítají sdělit osobu, která jim alkohol umožnila konzumovat a osoba mladistvého konzumenta je dle platných zákonů České republiky trestně nepostižitelná. Proto jsem se v diplomové práci zaměřil na analýzu přestupku na úseku ochrany před alkoholem a jinými toxikomaniemi v souvislosti s nárůstem mladistvých konzumentů alkoholu.

V teoretické části se budu zabývat obecnou problematikou konzumace alkoholu mládeže, vlivem alkoholu na lidský organismus, dále nastíním stav problematiky mládež a alkohol v zahraničí. V dalších kapitolách budu věnovat pozornost současné právní legislativě České republiky upravující konzumaci alkoholu osobami mladšími osmnácti let včetně aplikací těchto právních norem v praxi. Teoretickou část uzavírám kapitolou o prevenci užívání alkoholu a jiných návykových látek s důrazem na primární prevenci v rodině.

V praktické části jsem zjišťoval formou dotazníkového šetření zda by represe osoby mladistvého konzumenta jej odradila od dalšího požívání alkoholu a zda dotazovaná osoba již alkohol v minulosti konzumovala.

Cílem práce je zjistit zda lze snížit počty osob mladistvých konzumující alkohol zavedením jejich trestně právní odpovědnosti s následnou sankcí.

1 Problematika konzumace alkoholu mládeže

V současné době je problematika konzumace alkoholu dětmi¹ a mládeží² závažným problémem nejen jednotlivých členských států Evropské unie, ale i dalších vyspělých států světa. Evropská unie zareagovala na tento narůstající negativní společenský jev již v roce 1995 kdy vzniká a následně je přijatá členskými zeměmi Evropská Charta o alkoholu. Bohužel plnění této charty se nedaří v takové míře jak se předpokládalo, růst počtu konzumentů z řad dětí a dospívající mládeže³ jsou toho důkazem, proto vzniká Deklarace – mládež a alkohol, přijatá ve Stockholmu 21.2.2001. (Nešpor, K., 2004, str. 125)

1.1 Deklarace – mládež a alkohol

Evropská Charta o alkoholu stanovila základní principy a cíle v oblasti podpory a ochrany zdraví a kvality všech lidí v tomto regionu. Deklarace – mládež a alkohol, si klade za cíl ochranu dětí a mládeže před tlaky k užívání alkoholu a omezení škod přímo či nepřímo způsobených alkoholem. Deklarace znovu potvrzuje pět principů obsažených již v evropské Chartě o alkoholu. Žít v rámci rodiny, obce a na pracovišti chráněni před nehodami, násilím a jinými negativními důsledky konzumu alkoholu, toto právo mají všichni lidé. Všichni lidé mají také právo na objektivní informace a vzdělání, počínaje od raného věku, o důsledcích konzumu alkoholu na zdraví, rodinu a společnost. Děti a mladiství mají právo vyrůstat v prostředí chráněném před negativními důsledky konzumu alkoholu a v maximální možné míře také před reklamou na alkoholické nápoje a to všechny bez rozdílu. Dále lidé se zvýšenou nebo škodlivou mírou konzumace alkoholu a členové jejich rodin mají právo na všeobecně dostupnou péči a ošetření. Lidé, kteří si nepřejí konzumovat alkohol nebo kteří ho konzumovat nemohou ze zdravotních nebo jiných důvodů, mají právo být chráněni před tlaky k užití alkoholu a právo být podporováni ve své vůli nepít alkohol. (Nešpor, K., Csémy, L., 2002, str. 24)

¹ § 2 písm. c) zák. č. 218 / 2003 Sb., dítětem mladším patnácti let ten, kdo nedovrší patnáctý rok věku

² § 2 písm. b) zák. č. 218 / 2003 Sb., děti mladší patnácti let a mladiství

³ § 2 písm. d) zák. č. 218 / 2003 Sb., mladistvým ten, kdo dovrší patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok svého věku

Základním právem každé lidské bytosti je právo na zdraví a na kvalitní život. Ochrana a podpora zdraví a kvality života dětí a mládeže jsou základním principem Úmluvy OSN (Organizace spojených národů) o právech dítěte, stejně jako nedílnou součástí programu HEALTH 21 (Zdraví pro všechny do 21. století) Světové zdravotnické organizace (WHO) a aktivit UNICEF (Dětský fond Organizace spojených národů). Evropský akční plán o alkoholu na léta 2000–2005 vydaný Světovou zdravotnickou organizací zdůrazňoval potřebu podpůrného rodinného prostředí, ve vzdělávacích institucích, na pracovišti a v obci k ochraně mládeže před tlaky k užívání alkoholu a k omezení rozsahu a hloubky škod způsobených alkoholem. (Nešpor, K., Csémy, L., 2002, str. 24)

Životní prostředí dnešní mládeže, globalizace masmédií a trhů stále více ovlivňuje způsob vnímání, volby a chování mladých lidí. Mnoho mladých lidí má dnes větší možnosti a disponuje i většími finančními prostředky, zároveň jsou však mladí lidé více ohroženi prodejními a marketingovými technikami, které se u spotřebitelských produktů včetně potenciálně škodlivých látek např. alkoholu, stávají stále agresivnějšími. Převaha volného trhu v mnoha zemích zároveň oslabila existující veřejnou síť ochrany zdraví a sociální struktury zaměřené na mládež. Rychlé sociální a ekonomické změny, občanské války, chudoba, bezdomovectví a izolace zvýšily pravděpodobnost, že alkohol a drogy budou hrát významnou destruktivní roli v životech mnoha dnešních mladých lidí. (Nešpor, K., Csémy, L., 2002, str. 24)

Trendy v užívání alkoholu, hlavními trendy v užívání alkoholu u mladých lidí jsou vyšší míra experimentování s alkoholem u dětí, nárůst vysoce rizikových návyků v pití alkoholu např. pití v tazích a stavy opilosti zvláště mezi dospívající mládeží a kombinace alkoholu a jiných psychoaktivních látek, užití více různých návykových látek. U mladých lidí existuje zřejmá souvislost mezi užíváním alkoholu, tabáku a nelegálních drog. (Nešpor, K., Csémy, L., 2002, str. 24)

Důsledky užívání alkoholu mezi mládeží, mladí lidé jsou fyzicky, emocionálně a sociálně zranitelnější důsledky vyvolanými konzumem alkoholu jimi samými nebo konzumem alkoholu jinými lidmi. U mladé generace existují výrazné souvislosti mezi vysoce rizikovým pitím alkoholu a násilím, nebezpečným sexuálním chováním, dopravními a jinými nehodami, trvalým tělesným poškozením a smrtí. Zdravotní,

sociální a ekonomické náklady vyplývající z užívání alkoholu mezi mládeží představují pro společnost výraznou zátěž. (Nešpor, K., Csémy, L., 2002, str. 25)

Veřejné zdraví. Zdraví a kvalita života mnoha mladých lidí jsou dnes užíváním alkoholu a jiných psychoaktivních látek vážně ohroženy. Z hlediska veřejného zdraví zcela jednoznačně platí, že neexistuje žádný vědecký důkaz pro existenci bezpečného limitu spotřeby alkoholu, a zvláště ne u dvou nejohroženějších skupin – dětí a mladistvých. Mnoho dětí je obětí užívání alkoholu ze strany jiných lidí, především rodinných příslušníků, a jeho následků, jako je rozpad rodiny, ekonomická a emocionální chudoba, zanedbávání péče, zneužívání a ztráta perspektiv. Veřejné zdravotní programy týkající se alkoholu musí být formulovány výhradně z hlediska celospolečenského zájmu, bez ohledu na tlak komerční oblasti. Jedním z vážných problémů současnosti je snaha výrobců alkoholu a sektoru pohostinství komercializovat sport a kulturu pro mládež za použití rozsáhlé reklamy a sponzorství. (Nešpor, K., Csémy, L., 2002, str. 25)

Deklarace: „*Touto deklarací vyzýváme my, účastníci Evropské ministerské konference o mládeži a alkoholu, všechny členské země, mezivládní a nevládní organizace a jiné zainteresované subjekty k podpoře a investicím do zdraví a životních podmínek mladých lidí tak, aby byly zajištěny podmínky pro jejich kvalitní život a jejich budoucnost, a to především pokud jde o pracovní příležitosti, volný čas, rodinný a společenský život.*“ (Nešpor, K., Csémy, L., 2002, str. 25)

Součástí komplexního celospolečenského řešení by měla být i strategie týkající se alkoholu u mládeže, neboť užívání alkoholu mládeží odráží postoje a praktiky širší dospělé společnosti. Mladí lidé představují pozitivní potenciál a mohou pozitivně přispět k řešení problémů vyvolaných užíváním alkoholu. Deklarace také specifikovala konkrétní cíle, opatření a podpůrné aktivity pro mládež, které členské země v souladu se svými vzájemně odlišnými kulturními, sociálními, právními a ekonomickými podmínkami měly dosáhnout do konce roku 2006:

- výrazně snížit počet mladých lidí, kteří začínají konzumovat alkohol
- zvýšit věk, kdy mladí lidé začínají pít alkohol
- výrazně snížit četnost vysoce rizikových návyků v pití alkoholu mezi mládeží, zvláště mezi dospívajícími

- nabízet anebo rozšiřovat nabídku smysluplných alternativ namísto užívání alkoholu a drog a zkvalitnit vzdělání a výcvik těch, kteří pracují s mládeží
- zvýšit účast mladých lidí na zdravotních programech pro mládež, zvláště zaměřených proti užívání alkoholu
- zkvalitnit vzdělání mladých lidí, co se týče se důsledků užívání alkoholu
- minimalizovat tlaky vybízející mládež k pití alkoholu, především v souvislosti s volnou distribucí, reklamou, sponzorstvím a dostupností alkoholických nápojů zvláště při různých speciálních příležitostech
- podporovat akce proti ilegálnímu prodeji alkoholu
- zajistit anebo zkvalitnit přístup k zdravotním a různým poradenským službám, především pro mladé lidi s alkoholovými problémy anebo těch, jejichž rodiče nebo jiní rodinní příslušníci jsou závislí na alkoholu
- výrazně snížit škodlivé důsledky konzumu alkoholu, především nehody, fyzické napadení a násilí mezi mládeží

(Nešpor, K., Csémy, L., 2002, str. 25, 26)

Měla se také přijmout kombinaci účinných protialkoholových opatření ve čtyřech základních oblastech.

1) Poskytnutí ochrany, posílit opatření chránící děti a dospívající mládež před reklamou a sponzorstvím ze strany výrobců alkoholických nápojů. Zajistit, aby výrobci nezaměřovali propagaci svých produktů na děti a mládež. Kontrolovat dostupnost alkoholu prostřednictvím dodržování stanoveného věkového limitu a uplatněním ekonomických opatření, včetně nastavení cen, které mohou výrazně ovlivnit konzum alkoholu u nezletilých. Poskytovat ochranu a podporu dětem a mladistvým, jejichž rodiče a členové rodiny jsou závislí na alkoholu nebo mají s alkoholem problémy. (Nešpor, K., Csémy, L., 2002, str. 26)

2) Podpora vzdělání, zvýšit znalosti o negativních účincích alkoholu, zvláště mezi mládeží. Připravit preventivní programy zaměřené na užívání alkoholu v prostředích, jako jsou školy, mládežnické organizace a místní komunity. Tyto programy by měly rodičům, učitelům, vychovatelům a vrstevnickým spolupracovníkům pomáhat vychovávat a vzdělávat mladé lidi, aby byli schopni získávat dovednosti

potřebné pro život, čelit sociálnímu tlaku a vyrovnávat se s riziky. Dále by mladí lidé měli být povzbuzováni k převzetí zodpovědnosti jakožto rovnoprávní členové společnosti. (Nešpor, K., Csémy, L., 2002, str. 26)

3) Podpora prostředí, vytvořit prostředí, v němž jsou preferovány a podporovány alternativy k pití alkoholu. Podpořit a posílit úlohu rodiny při ochraně zdraví a kvality života mladých lidí. Zajistit, aby ve školách a tam, kde je to možné, i v ostatních vzdělávacích institucích nebyl přístup k alkoholickým nápojům. (Nešpor, K., Csémy, L., 2002, str. 26)

4) Omezení negativních důsledků, šířit znalosti o negativních dopadech pití alkoholu na jednotlivce, rodinu a společnost. Zajistit kurzy pro pracovníky odpovědné za podávání a prodej alkoholických nápojů a přijmout regulační opatření zabráňující prodeji alkoholu mladistvým a těm, kdo jsou opilí. Zpřísnit předpisy a pokuty za řízení pod vlivem alkoholu. Poskytovat kvalitní zdravotní a sociální služby mladým lidem, kteří mají problémy v důsledku vlastního pití alkoholu nebo kvůli pití alkoholu jiných lidí. (Nešpor, K., Csémy, L., 2002, str. 26)

K zajištění a realizace strategií a dosažení daných cílů se mělo dosáhnout tím, že se vytvoří politický závazek sestavením celostátních plánů a programů ve spolupráci s mladými lidmi s cílem omezit konzum alkoholu a příslušné negativní důsledky, především v různých skupinách mladé populace, a provádět pravidelná hodnocení dosaženého pokroku ve spolupráci mladými lidmi. Měla se rozvíjet partnerská spolupráce s mladými lidmi, především prostřednictvím sítě spolupracovníků na místní úrovni. Chápat mladé lidi jako základ budoucí společnosti a umožnit jim podílet se na rozhodnutích, která ovlivní jejich životy. Zvláštní důraz měl být kladen na omezení nerovných podmínek, především v oblasti zdravotní péče. Měl se také vytvořit komplexní přístup k řešení sociálních a zdravotních problémů mladých lidí v souvislosti s alkoholem, tabákem, drogami a jinými příbuznými látkami. Podpořit mezioborový přístup na národní i lokální úrovni k zajištění účinnější strategie. Brát v úvahu odlišné sociální a kulturní zázemí mladých lidí, zvláště u skupin se speciálními potřebami. Bylo třeba posílit také mezinárodní spolupráci mezi členskými zeměmi. Mnoho z uvedených opatření, pokud mají být plně účinná, musí být přijato na mezinárodní úrovni. Světová zdravotnická organizace měla poskytovat podporu při zavádění

vhodných forem partnerské spolupráce a při využívání organizačních struktur v rámci Evropského regionu. V tomto ohledu měla být klíčová zejména spolupráce s Evropskou komisí. (Nešpor, K., Csémy, L., 2002, str. 26, 27)

1.2 Evropský akční plán o alkoholu v České republice

Česká republika se připojila k Evropskému akčnímu plánu o alkoholu na léta 2000-2004 a zavázala se k jeho naplnění. Situace se u nás od roku 2000 ovšem spíše zhoršila než zlepšila. Spotřeba alkoholu vzrostla již v roce 2001 na 10,0 litrů 100% alkoholu, tj. 159,9 litru piva, 8,2 litru destilátů a 16,2 litru vína na osobu a rok. Jediným pozitivním rysem bylo mírné zvýšení spotřební daně u destilátů a to, že některé teze Evropského akčního plánu o alkoholu se objevily ve vládním dokumentu s názvem „Dlouhodobý program zlepšování zdravotního stavu obyvatelstva České republiky - Zdraví pro všechny v 21. století“. To však nemělo dosud žádný praktický dopad. (Nešpor, K. a Csémy, L., 2009, str. 1)

Rizika, která jsou spojena s vysokou spotřebou alkoholu v ČR zahrnují:

- vyšší počet úmrtí spojených s alkoholem včetně úmrtí dětí, dospívajících a mladých lidí
- vyšší nemocnost
- nižší produktivita práce a horší konkurenceschopnost českých pracovníků
- horší reprodukční zdraví populace a vyšší výskyt vrozených vad působených alkoholem požívaným v těhotenství
- četné sociální a rodinné problémy působené nadužíváním alkoholu
- nápadné alkoholové excesy spolu s kriminalitou spojenou s alkoholem poškozují prestiž České republiky u návštěvníků ze zahraničí a mohou je odrazovat (Nešpor, K. a Csémy, L., 2009, str. 1)
- roste riziko problémů působených nealkoholovými drogami u dětí a dospívajících, alkohol patří k průchozím drogám a jeho pití v časném věku je pro děti a dospívající rizikovým faktorem ve vztahu k jinými návykovým látkám s alkoholem souvisí zejména násilná a nedbalostní trestná činnost, např. trestné činy výtržnictví jsou přibližně z 1/3 ovlivněny alkoholem, obdobná situace je u trestného činu násilí proti skupině obyvatel a jednotlivci, u ublížení na zdraví

podle § 222, u trestného činu podle § 155 a § 156 – útok na veřejného činitele dokonce přesahuje 1/3. (Vykopalová, H., 2001, str. 63, 64)

Velmi nepříznivá je situace ohledně alkoholu u dětí a dospívajících, jak o tom svědčí šetření, data ze studie Health Behaviour in School-Aged Children (HBSC - Mládež a zdraví 2006), pití alkoholu s frekvencí alespoň jednou týdně nebo častěji dle druhu nápoje, věku a pohlaví. Podle stejného výzkumu byla více než polovina patnáctiletých dětí jednou nebo vícekrát opilá. (Nešpor, K., Csémy, L., Sovinová, H., 2009, str. 6)

Česká republika, rok 2006, počet osob 4 782, autor PhDr. Ladislav Csémy:

		11 let (%)	13 let (%)	15 let (%)
PIVO	Chlapci	9,1	15,0	35,6
	Dívky	3,7	9,9	20,5
	Všichni	6,4	12,5	28,1
VÍNO	Chlapci	2,2	5,1	10,0
	Dívky	0,4	4,4	9,6
	Všichni	1,3	4,7	9,8
DESTILÁTY	Chlapci	1,2	3,5	10,2
	Dívky	0,1	2,3	6,5
	Všichni	0,7	2,9	8,4

Výzkumy a statistická data nám ukazují, že se nepodařilo a v současnosti se nedaří úspěšně naplňovat všechny strategie Evropského akčního plánu o alkoholu, včetně plnění Deklarace – mládež a alkohol. Důvody, které brání realizaci jsou především neochota řešit tak závažný společenský problém jakým je konzumace alkoholu dětmi ze strany politiků, kteří jsou přímo nebo nepřímo ovlivněni ekonomickou lobby výrobců alkoholu. Další neméně závažný důvod je i selhávání primární prevence v rodině. Celkový velmi benevolentní vztah společnosti k alkoholu se samozřejmě odráží i ve výchově dětí a jen malý počet rodičů si uvědomuje, že alkohol je i návyková látka.

Lze směle tvrdit, že alkohol je jednoznačně nejpopulárnější, nejdostupnější a nejzneužívanější legální droga v České republice!

2 Vliv alkoholu na lidský organismus

Co to vlastně je alkohol ? Alkoholy jsou organické chemické sloučeniny ze skupiny hydroxyderivátů, nejznámější je etanol (etylalkohol) vznikající kvašením cukru. Jedná se o bezbarvou kapalinu s charakteristickou vůní. Obsah etanolu v alkoholických nápojích⁴ je v různé výši, u 12% piva činí nejméně 15,4 g absolutního etanolu na ½ litru, u vína 15,8 g/200 ml, u koncentrátů o obsahu 40 % je 15,8 g/50 ml a výjimečně i více např. 80% rum. (Kolektiv autorů, 1999, str. 529)

Etanol se může do těla a následně do krevního oběhu dostat prakticky všemi cestami např. inhalací, nejznámější způsob je orální požití a přes zažívací trakt se ethanol vstřebává do krevního oběhu. V důsledku toho, že etylalkohol má malou molekulu a dobře se rozpouští ve vodě, velmi snadno prochází přes biologické membrány. Při pití se etanol začíná vstřebávat již sliznicí dutiny ústní. V žaludku je situace složitější a záleží na tom, zda je žaludek naplněný nebo prázdný. V prázdném žaludku nedochází k promísení s potravou a etanol přichází do styku s žaludeční sliznicí. Vzhledem k velké ploše a dobré vstřebávací schopnosti této sliznice prochází etanol celkem rychle cestou žil a krevních vlásečnic do krevního oběhu. Část etanolu, která se vstřebala již v žaludku, se tím vyhne průchodu játry a může tedy velmi rychle ovlivňovat centrální nervovou soustavu. Při naplněném žaludku se alkoholický nápoj částečně promísí s žaludečním obsahem a prochází do střeva. Promísením s potravou nedochází k okamžitému a bezprostřednímu styku celého množství požitého etanolu s žaludeční sliznicí a jeho vstřebávání je tedy značně zpomaleno. Převážná část požitého etanolu (až 80 %) prochází do střeva, je vstřebána a dostává se přímo do jater. Nápoje obsahující oxid uhličitý a teplé alkoholické nápoje se vstřebávají rychleji. Do krevního oběhu se nevstřebá veškerý vypitý etanol, vzniká tzv. vstřebávací deficit, což je poměr mezi požitým a vstřebaným etanolem. Tento rozdíl činí u koncentrátů a vína průměrně 10 %. U piva do zkonsumovaného množství 5 piv (2,5 l) činí 10 %, při požití 6-10 piv (3 – 5 l) 20 % a při požití 11 piv a více až 30 %. (Kolektiv autorů, 1999, str. 529, 530)

⁴ § 2 písm. g) zák. č. 379 / 2005 Sb.: alkoholickým nápojem je lihovina, víno a pivo, alkoholickým nápojem se rozumí též nápoj, pokud obsahuje více než 0,5 objemového procenta alkoholu.

Trvání vstřebávací fáze požívání etanolu:

<i>Náplň žaludku</i>	<i>Koncentráty a víno</i>	<i>Pivo</i>
na lačno	do 30 minut	do 60 minut
lehká náplň	do 60 minut	do 90 minut
střední náplň	do 90 minut	do 120 minut
nadměrná náplň	do 120 minut	do 150 minut

Hodnocení koncentrace etanolu v krvi a jejího vlivu na jedince se vyjadřuje v gramech absolutního etanolu na 1 kg krve (g/kg), dodnes se používají i promile (‰), které jsou svou číselnou hodnotou s g/kg totožné. Působení etanolu je značně individuální, stejná koncentrace etanolu může působit rozdílně na člověka uvyklého pravidelnému pití a na abstinenta nebo dítě. I když je vždy nutné posuzovat vliv etanolu v krvi na jedince individuálně, existují jistá pravidla při hodnocení této hladiny. (Kolektiv autorů, 1999, str. 532)

Obecné hodnocení koncentrace etanolu v krvi:

do 0,20 g/kg	hladina se považuje za neprůkaznou, bere se na zřetel možná laboratorní chyba
0,21-0,30 g/kg	hladina není pro silniční provoz významná
0,31-0,49 g/kg	jedinec požil alkoholický nápoj, ale je pitím prakticky neovlivněn, nelze říci, že je podnapilý
0,50-0,99 g/kg	podnapilost
0,80 g/kg a víc	řidič není schopen bezpečně řídit motorové vozidlo – světový trend
1,00-1,49 g/kg	mírná opilost – mírné snížení soudnosti, pozornosti, zvýšená sebedůvěra, mnohmluvnost, prodloužená reakční doba a možnost nesprávného řešení situace v silniční dopravě i mimo ni
1,50-1,99 g/kg	střední opilost – bývají poruchy koordinace, snížená pozornost, zpomalení tělesných výkonů
2,00-2,99 g/kg	těžká opilost – blábolivá řeč, psychické poruchy, negativní ovlivnění tělesných pohybů až neschopnost samostatné chůze
3,00-3,99 g/kg	otrava alkoholem – oblužení
4,00 g/kg a víc	smrtelná otrava alkoholem

Alkohol je pro děti a mladistvé mnohem nebezpečnější nežli pro dospělé. Jejich játra nejsou schopna ho odbourávat v takové míře jako u dospělých a navíc mají menší tělesnou hmotnost. Opilost nebo otrava alkoholem u dětí může nastat i po malých dávkách alkoholu. Otravy alkoholem jsou nebezpečné, protože hrozí vdechnutí zvratků a zástava dechového centra v mozku. Návyk na alkohol se u dětí a mladých lidí vytváří velmi rychle, vzniká závislost na alkoholu, která je rychlejší u dospívajících, vznikají tzv. okna - osoba si nepamatuje, co dělala pod vlivem alkoholu. Třes, častější úrazy např. pády, popáleniny, pořezání. Údaje z české populace patnáctiletých ukázaly, že ti, kdo uvedli opilost 2x nebo častěji v životě, utrpěli v posledních 12 měsících více než 2x častěji úraz, který si vyžádal lékařské ošetření. Existující data o důsledcích pití alkoholu na mozek dospívajících nám ukazují, že během dospívání kdy dochází k tělesným i duševním změnám a také k vytváření nových sítí mozkových buněk, může i jen mírné poškození paměti a schopnosti učení důsledkem alkoholu vést k horším studijním a později i pracovním výsledkům. Poškození paměti v dospívání může přetrvávat i později, když spotřeba alkoholu klesne. (Nešpor, K. a Csémy, L., 2003, str. 27)

Moderní vyšetřovací metody zjistily u 17-letých dospívajících, kteří pili alkohol a měli kvůli tomu problémy, menší hippocampus, což je část mozku důležitá právě pro učení a paměť. O horším školním prospěchu dospívajících, kteří vypijí více alkoholu svědčí i data z České republiky. Zhoršená paměť a schopnost se učit je jedním z rizik konzumace alkoholu v dospívání, k dalším patří dopravní nehody, sebevraždy, sexuální násilí, nebezpečný sex, trestná činnost zejména násilného rázu. Rychlý rozvoj závislosti na alkoholu vede k častějšímu přechodu od alkoholu k jiným drogám. (Nešpor, K., 2009, str. 1)

Dalšími negativními důsledky konzumace alkoholu je vznik tělesné nemoci např. jaterní, trávicího systému, vysoký krevní tlak. Duševní nemoci např. úzkosti, deprese, vztahovačnost, poruchy paměti i demenci a povahové změny. Zhoršený stav výživy u lidí nadměrně pijících alkohol je dán horším jídelníčkem, může se ale i uplatňovat zhoršené vstřebávání živin. Alkohol zvyšuje riziko výskytu nádorů jater, hltnu, jícnu, rakoviny prsu u žen. U lidí zneužívajících alkohol dochází k oslabení imunity (nižší odolnost proti nemocem). Vyšší výskyt kožních nemocí. Neurologické nemoci postižení periferních nervů, epileptické záchvaty, nitrolební krvácení po pádech v opilosti, ubývání mozkové kůry. Plod ženy je ohrožen fetálním alkoholovým syndromem,

jestliže těhotná žena pije v průběhu těhotenství alkohol a to v celém průběhu těhotenství, i když nejvíce ohrožený plod je v prvním trimestru, tedy často ještě před tím, než ví o těhotenství. Prudký vzestup krevního tlaku při opilosti zvyšuje riziko řady komplikací včetně cévních mozkových příhod. Vysoké dávky alkoholu srdce prokazatelně poškozují, lze zmínit např. alkoholovou kardiomyopatii, čili poškození srdečního stavu alkoholem, nebo chorobně zbytnělé srdce u pijáků piva. Poškození chrupu. Záněty prostaty a močové trubice, neplodnost u mužů. Hormonální nerovnováha projevující se např. velkými ztrátami tekutin a minerálů v důsledku sníženého vylučování hormonu ADH⁵. (Nešpor, K. a Csémy, L., 2003, str. 27)

Další důkaz o nebezpečnosti alkoholu u dospívajících pochází ze studie uveřejněné v roce 2003, kdy po dobu 10 let byl sledován soubor o počtu 3400 osob. Na začátku výzkumu byly tyto osoby žáky 7. ročníků základních škol. Před zahájením šetření již 31% žáků pilo 3x častěji alkoholické nápoje během roku nebo alespoň 1x v průběhu měsíce, tito žáci byli označeni jako pijáci. Bylo zjištěno, že pijáci byli 19x častěji kuřáky nebo uživateli tvrdé drogy a 4,5x častěji v posledním roce kradli v porovnání s těmi, kdo alkohol nepili. Tyto rozdíly přetrvávaly i ve 12. třídě, kdy pijáci 5x častěji kouřili každý týden marihuanu, 3x častěji užívali tvrdé drogy nebo měli kvůli drogám závažné problémy, 2x častěji byli ze škol vylučováni a 2x častěji se dopustili násilného kriminálního jednání. Ve věku 23 let bylo zjištění podobné, kdy pijáci užívali 2-3x častěji tvrdé drogy, měli mnohočetné drogové problémy nebo se pro alkoholový a drogový problém léčili, 3x častěji byli uvězněni za řízení pod vlivem alkoholu a 2x častěji se dopustili násilného jednání nebo trestné činnosti. Studie uvádí, že alkohol v časném dospívání patří k nejdůležitějším rizikovým faktorům ve vztahu k řadě problémů, důvodem proč tomu tak je může být to, že alkohol narušuje rozvoj sociálních a jiných dovedností, které jsou potřebné pro úspěch v dalším životě. Studie také připomíná, že alkohol se podílí na všech nejčastějších příčinách smrti v dospívání ! Bylo zjištěno, že roste relativní riziko zkušenosti s heroinem nebo pervitinem 3,4x u dospívajících, kteří měli v posledním měsíci zkušenost s alkoholem. Studie uvádí i zjištění statisticky významného vztahu mezi školní úspěšností, která byla měřena průměrným školním prospěchem a nadměrným konzumem alkoholu, kdy mezi studenty

⁵ antidiuretický hormon, také zvaný vazopresin je skladován v zadní části hypofýzy a reguluje vodní hospodářství. Jestliže není tento hormon produkován dostatečně, může to vést k problémům ve vodní a sodíkové rovnováze. Postiženy jsou i ledviny a příznaky jsou podobné jako u cukrovky

s horším prospěchem je vyšší výskyt nadměrného konzumu alkoholu, což potvrzuje, že alkohol zhoršuje poznávací schopnosti a studijní výkonnost. (Nešpor, K., 2006, str. 62)

Obecně lze shrnout do několika bodů vliv alkoholu a jiných návykových látek na život a nároky mladých lidí v období dospívání.

- Pro dokončení tělesného rozvoje pomáhá, péče o zdraví a kondici, rekreační sport, cvičení, zdravá výživa. Alkohol naopak zpomaluje vývoj a vede ke zhoršené výživě, nemocem.
- Pro studium nebo přípravu pro zaměstnání pomáhá, správná volba dobrého učitele, dobrých vzorů a získat od nich co nejvíce informací a podnětů. Alkohol vede k nezájmu, lhostejnosti, zhoršuje schopnost přesně myslet, dlouhodobě působí a poškozuje mozek.
- Při nauce jak zacházet se svou sexualitou pomáhají, kvalitní informace, vhodná společnost, umění, ale také sebekontrola v sexu, cvičení a spojení citového a sexuálního života. Alkohol citově otupuje, přináší vyšší riziko problémů např. pohlavní nemoci a nechtěná těhotenství. Při dlouhodobém užívání působí ztrátu zájmu o sex.
- V dospívání kdy hledáme životní cíle a hodnoty, pomáhají dobré zájmy, společnost kvalitních lidí, organizace s dobrým programem např. ochrana přírody, pomoc druhým nebo péče o zdraví. Dále také duchovní život a spolupráce ze zkušenými lidmi, různé kurzy, četba apod. Alkohol často vede jen k planému filozofování bez praktického účinku v životě a ke ztrátě dlouhodobých cílů, později již jde jen o alkohol nebo o drogu.
- Při získávání užitečných znalostí pro dobrou přípravu na zaměstnání nebo pro nalezení kvalitních přátel a zájmů, působí alkohol jako brzda kdy pak zaostáváme v různých oblastech našeho života.
- Důležitě je získat i jistotu svého vzhledu, k tomu pomáhá péče o čistotu a vzhled, případně porada s odborníkem a rozumné oblékání. Alkohol zvyšuje riziko kožních chorob, okrádá o čas, snižuje tělesnou a duševní výkonnost, vede k předčasnému stárnutí. Kouření poškozuje pleť.
- Při postupném osamostatňování jedince od rodiny pomáhají, dobří přátelé a kvalitní zájmy, schopnost vnímat rodiče jací jsou, včetně jejich silných i slabých stránek. Alkohol působí na zpomalení vývoje, nesamostatnost a větší závislost

na druhých lidech včetně rodičů.

- Je potřeba se naučit čelit zátěži, stresu, únavě, k tomu je vhodný zdravý způsob života, dostatek spánku, relaxace, cvičení a rozumná výživa, ale také umění se svěřit a poradit. Alkohol tuto odolnost snižuje a zvyšuje riziko nemocí a úrazů.
- V přípravě na život v moderní a rychle se měnící společnosti pomáhá, vzdělání a studium jazyků, zájem o dění a trendy ve světě. Alkohol okrádá o čas, snižuje duševní i tělesnou výkonnost a vede k předčasnému stárnutí.
- K nauce jak chránit své zdraví a bezpečnost, pomáhá přiměřená opatrnost, schopnost předvídat, péče o svou kondici, dobrá a bezpečná společnost a také spolupráce se zdravotníky. Alkohol vede k úrazům, nemocem, trestné činnosti pod jeho vlivem nebo proto, aby si jej člověk opatřil.

(Nešpor, K., 2006, str. 61)

3 Mládež a alkohol v zahraničí

Minimální zákonem stanovený věk pro konzumaci alkoholu je nejnižší věková hranice, od které je možné konzumovat alkoholické nápoje, ale ta se může lišit od minimální věkové hranice určené pro nákup alkoholických nápojů. V České republice je zákonem stanovená věková hranice pro nákup a konzumaci alkoholu dovršení osmnácti let života. V ostatních státech světa zákony týkající se věkových limitů pokrývají široké spektrum chování v souvislosti s tím, kde, kdy a za jakých okolností je možné kupovat a konzumovat alkoholické nápoje. Některé země, k nimž patří Nový Zéland, Indonésie, Dánsko, Nizozemí, Polsko, Rusko a Turecko se v legislativě zaměřují výhradně na věkovou hranici pro nákup alkoholických nápojů a nezabývají se otázkou minimálního věku pro konzumaci. V Norsku záleží i na typu alkoholického nápoje, pokud se jedná o pivo, víno lze jej konzumovat již od 16 let, destiláty až od 18 let. V USA má většina států (31 z 50) zákony omezující nebo zakazující konzumaci alkoholických nápojů lidem mladším 21 let. Malajsie, Jižní Korea, Ukrajina jsou země kde je celostátně určenou minimální věkovou hranici 21 let, ale Rakousko, Belgie, Francie, Itálie, Španělsko stanovily minimální věkovou hranici pro konzumaci alkoholu 16 let. V Japonsku a na Islandu je věková hranice stanovena na 20 let. V Kanadě, kde si zákony vymezující minimální věkové hranice pro konzumaci alkoholu upravuje každá provincie samostatně, platí ve dvou provinciích minimální hranice 19 let a v ostatních provinciích 18 let. (ICAP Reports 4, 2009, str. 1)

Existuje také spousta výjimek týkajících se minimální věkové hranice pro nákup alkoholu. V Rakousku některé provincie zakazují nákup lihovin v provozovnách osobám mladším 18 let, ale umožňují nákup piva a vína již od 16 let. Ve Finsku platí pro nákup v obchodech a zařízeních prodávajících lihoviny věková hranice 18 let pro nákup nápojů obsahujících maximálně 21% alkoholu, zatím co pro nákup lihovin platí hranice 20 let. V Německu záleží i na tom, zda je mladistvá osoba pod dohledem dospělého. Pokud je v Německu osoba starší 16 let pod dohledem dospělého, může konzumovat nebo nakupovat alkoholické nápoje, jinak platí minimální věková hranice pro nákup a konzumaci alkoholu 18 let. V Nizozemí musí být člověku 18 let, aby si mohl koupit lihoviny, ale pokud je v doprovodu dospělé osoby, stačí 16 let. Norsko rovněž rozlišuje mezi různými druhy alkoholických nápojů, pro lihoviny platí hranice

20 let, pro pivo a víno 18 let. Existují také země, jejichž legislativa upravující minimální věkové hranice pro nákup alkoholu rozlišuje mezi tím, zda je alkohol konzumován k jídlu. Jedná se o Nový Zéland, některé části Austrálie a Velká Británie. (ICAP Reports 4, 2009, str. 4)

Většina národních právních norem se vztahují na konzumaci alkoholu v prostorách mimo domov, např. na vinárny, bary, restaurace, noční kluby a podobná zařízení. Obvykle zákony vůbec nezmiňují konzumaci alkoholu doma, jedinou zemí, která legislativně upravuje minimální věk pro domácí konzumaci alkoholu je Velká Británie, která určuje že alkohol může být se souhlasem rodičů konzumován od věku 5 let ! (ICAP Reports 4, 2009, str. 4)

Zákony upravující minimální věkovou hranici pro konzumaci a nákup alkoholu:

Země	Minimální věková hranice pro konzumaci alkoholu (MVHK)	Minimální věková hranice pro nákup alkoholu (MVHN)	Poznámky
Argentina	18	-	
Austrálie	18	18	Celonárodní zákony a zákony jednotlivých teritorií zakazují prodej nebo podávání alkoholu osobám mladším 18 let.
Rakousko	16	16, 18 v některých případech u lihovin	Konzumace alkoholu v zařízeních závisí na právní úpravě jednotlivých provincií. Obecně platí MVHK 16 let. Některé provincie zakazují konzumaci alkoholu osobám mladším 18 let
Ázerbajdžán	Nemá MVHK	Nemá MVHN	
Belgie	16	16	Zákon zakazuje osobám mladším 16 let (pokud se nejedná o vdané / ženaté osoby nebo nejsou v doprovodu rodičů či opatrovníka) vstup do „tanečních podniků“, kde se prodávají fermentované nápoje.
Brazílie	18	-	
Kanada	V Alberti a Quebecu 19 let, ve všech ostatních	Každá provincie má samostatnou právní úpravu	V provinciích Manitoba a New Brunswick mohou nedospělé osoby konzumovat alkohol pod dohledem dospělých v podnicích

	provinciích 18	MVHN	s příslušnými licencemi, v provinciích Prince Edwards Island, Alberta, Britská Kolumbie, Ontario a Saskatchewan jej mohou pod dohledem dospělých konzumovat doma
Chile	18	-	
Čína	Nemá MVHK	-	
Kolumbie	18	-	
Česká republika	18	18	
Dánsko	-	18	Neexistuje žádné věkové omezení pro konzumaci mimo prostory s licencí.
Estonsko	18	-	
Finsko	18	18, 20	Pro konzumaci alkoholických nápojů v zařízeních platí MVHK 18 let, u konzumace mimo zařízení platí hranice 18 let pro nápoje s obsahem maximálně 21% alkoholu. U lihovin je MVHK 20.
Francie	16	16	Pro konzumaci alkoholických nápojů v zařízeních platí MVHK i MVHN 16 let, pokud není osoba doprovázená rodičem nebo opatrovníkem.
Gruzie	Nemá MVHK	Nemá MVHN	
Německo	16, 18	16, 18	Pro pivo a víno platí MVHK i MVHN 16 let, pro lihoviny 18 let.
Hong Kong	18	Nemá MVHN	
Maďarsko	18	-	
Island	20	-	
Indonésie	-	16	
Irsko	18	18	Osoby mladší 18 let mají povolen vstup do barů, ale osoby mladší 15 let tam musí být v doprovodu rodiče nebo opatrovníka.
Izrael	18	-	
Itálie	16	16	
Japonsko	20	20	
Korea Jižní	21	-	Osoba musí být starší 21 let nebo být univerzitním studentem, pokud je mladší 21 let.
Lotyšsko	18	-	
Litva	18	-	
Lucembursko	17, 18	18	MVHK pro konzumaci v zařízeních je 17 let, pokud je osoba v doprovodu dospělého
Malajsie	21	-	

Mexiko	18	-	
Moldávie	18	18	
Mongolsko	18	18	Rodiče a opatrovníci nesmí nabízet alkoholické nápoje svým dětem mladším 18 let.
Nizozemí	-	16, 18	MVHN je u lihovin 18 let, v případě doprovodu dospělého je to 16 let. MVHN u piva a vína je 16 let.
Nový Zéland	20 (s určitými výjimkami)	20 (s určitými výjimkami)	Ve vymezených prostorách může být alkohol prodáván osobám ve věku 18-20 let, pokud si jej dávají k jídlu nebo jsou v doprovodu svého rodiče, opatrovníka nebo partnera staršího 20 let.
Norsko	18, 20	18, 20	MVHN je u lihovin 20 let. MVHN u piva a vína je 18 let.
Peru	18	-	
Polsko	-	18	MVHN pro alkoholické nápoje obsahující více než 4,5% alkoholu je 18 let. U nápojů obsahujících méně než 4,5% alkoholu není stanovena minimální věková hranice pro jejich nákup.
Portugalsko	Nemá MVHK	Nemá MVHN	
Rusko	-	21	
Slovensko	18	-	
Slovinsko	18	18	Vztahuje se pouze na nákup nebo konzumaci ve veřejných prostorách jako jsou například bary nebo diskotéky.
Jižní Afrika	18	18	
Španělsko	16	16	Osoby mladší 16 let mohou nakupovat pivo a víno, pokud jsou doprovázeni rodiči.
Švédsko	18	18, 20	Pivo 1. kategorie je nealkoholické a nevztahují se na něj žádné věkové limity. Pro nákupy mimo licencované prostory platí různé věkové limity. MVHN pro nákup piva v potravinářských obchodech je 18let, MVHN pro nákup jiných alkoholických nápojů v obchodech Systembolaget je 20 let.
Švýcarsko	14 – 18	14 - 18	Federální zákony zakazují podávání lihovin lidem mladším 18 let. MVHK a MVHN pro pivo a víno si určují jednotlivé kantony a hranice se pohybují v rozmezí 14 – 16 let.
Thajsko	Nemá MVHK	-	

Turecko	-	18	
Turkmenistán	18	18	
Ukrajina	21	21	
Velká Británie	18	18	V barech a zařízeních či obchodech prodávající lihoviny platí MVHK a MVHN 18 let. Pro pivo a jablečné víno platí MVHN 16 let, pokud jsou objednávány k jídlu (neplatí pro bary). Se souhlasem rodičů mohou děti od 5 let konzumovat alkoholické nápoje doma.
Spojené státy	21	21	V 19 státech není konzumace alkoholických nápojů osobami mladšími 21 let specificky nezákonná. Mezi výjimky z pravidla 21 let patří v některých státech držení alkoholu pro náboženské účely, pokud je osoba doprovázena rodičem, druhem / družkou nebo zákonným opatrovníkem; zdravotní důvody; konzumace v soukromých klubech nebo zařízeních a konzumace v rámci zákonného zaměstnání u výrobce, který má patřičnou licenci.
Uruguay	18	-	
Venezuela	18	-	

Když porovnáme legislativu v oblasti věkových limitů pro konzumaci alkoholu na celém světě, je zřejmé, že různé země mají odlišné pohledy na problematiku mladistvých a alkoholu. Stačí srovnat Spojené státy, které mají nejvyšší minimální věkovou hranici pro nákup alkoholických nápojů v celém západním světě, s Evropou a Austrálií, kde se věkové hranice někdy nevyskytují vůbec, jinde jsou v rozmezí 16 – 18 let, ale např. ve Švýcarsku je podávání piva nebo vína v některých kantonech povolené dokonce už od 14 let, dokonce v Portugalsku žádná hranice pro nákup a pití alkoholu překvapivě neexistuje, nikdo podávání a konzumaci alkoholu neomezuje a běžně je alkohol naléván mladistvým v hospodě nebo na diskotéce. Odlišná je, ale konzumace alkoholu v portugalské domácnosti, v rodinách panuje velký rozdíl mezi muži a ženami, zatímco chlapci už třeba v patnácti letech u večeře běžně konzumují víno, tak dívky a mladé ženy celý večer popíjejí jenom vodu. Také Francie byla v polovině minulého století liberálnější ke konzumaci alkoholu, kdy dokonce lékaři apelovali na rodiče, aby

nedávali alkohol dětem mladším jednoho roku, jelikož matky běžně namáčely dudlík do vína, aby se miminka nebudila. (VÚP, 2009, str. 2)

Lze konstatovat, že názory vládních úřadů v otázce, nakolik je vhodné, aby mladiství konzumovali alkoholické nápoje, se v jednotlivých společnostech výrazně rozcházejí. Také vedená polemika o minimální věkové hranici pro konzumaci alkoholu se opírá o celou řadu faktorů ovlivňujících rozhodnutí vládních úřadů.

Zajímavým příkladem jsou již zmiňované Spojené státy s nejvyšší minimální věkovou hranicí pro konzumaci alkoholu, kdy ještě před více než dvaceti léty měl každý stát unie svou vlastní legislativu týkající se minimální věkové hranice pro konzumaci alkoholu, ale na základě potřeby snížit počet smrtelných dopravních nehod souvisejících s konzumací alkoholu vnikl v roce 1984 nový celonárodní zákon upravující minimální věkovou hranici pro konzumaci alkoholu. Tento zákon požadoval, aby všechny státy zvýšily své věkové hranice pro nákup a veřejné držení alkoholu na 21 let, jinak jim hrozila ztráta federálních dotací. Do roku 1987 přizpůsobily všechny státy své zákony na požadovanou minimální hranici 21 let. V současné době se však zvedá vlna odporu a někteří politici volají po snížení věkové hranice, příčinou jsou mladí lidé ve věku osmnácti let, kteří jsou odvedeni do armády. Z různých politických uskupení se ozývá věta znějící ve smyslu, že pokud můžete od osmnácti let střílet, riskovat své životy a umírat na bojišti za svou zemi a na to jsou tito lidé dospělí, tak proč by nemohli riskovat zdravotní či sociální potíže spojené s alkoholem. Jeden z návrhů změny zákona zní, že prodej alkoholu od 18 let lze povolit jen těm, kdo bude sloužit v armádě, pro civilisty platí dál hranice 21 let. (VÚP, 2009, str. 1)

Protipólem Spojených států je Nizozemí, kde probíhá příprava zákona tzv. Zákon o alkoholických nápojích, hotelovém odvětví a odvětví služeb. Přípravu zákona má na starosti holandské ministerstvo zdravotnictví, sociální péče a sportu, uvedený zákon má zvýšit minimální věkovou hranici pro konzumaci alkoholických nápojů na 18 let. V současné době umožňuje zákon lidem starším 16 let kupovat a konzumovat pivo a víno, lihoviny je možné kupovat a konzumovat až od věku 18 let. Přípravovaný zákon by měl řešit rostoucí problém nadměrné konzumace alkoholu mladými lidmi. Kritici uvedeného zákona poukazují na obtížnost jeho prosazení v praxi, jelikož neexistuje žádný účinný systém ověřování věku. Nizozemí je jako řada dalších zemí v Evropě

proti povinným identifikačním průkazům, protože to mnoho občanů považuje za porušení práv jednotlivce a za narušení soukromí. Existující systémy identifikačních průkazů fungují pouze na bázi dobrovolnosti, což je podobné programu, který byl zaveden v hospodách ve Velké Británii. Dalšími kritiky připravovaného zákona jsou i představitelé odvětví výrobců alkoholu, kteří souhlasí s názorem odborníků, že podávání a prodej alkoholu osobám starším 18 let není proveditelné, protože 83 % mladých lidí ve věku třináct až šestnáct let pravidelně pijí alkohol. Tito lidé pít nepřestanou ani když zákon vstoupí v platnost, budou pro alkohol posílat své starší kamarády. (ICAP Reports 4, 2009, str. 7)

Jak ilustrují uvedené příklady je otázka vymahatelnosti zákonů stanovujících minimální věkové hranice pro konzumaci alkoholu pro většinu vlád zásadním problémem. S problémem dodržování zákona o zákazu prodeje alkoholu osobám mladším osmnácti let se potýká i Česká republika.

4 Konzumace alkoholu z pohledu práva České republiky

Zvyšující se nárůst stále mladších konzumentů alkoholu v České republice je velmi alarmující. V současnosti je praxe taková, že třináctileté děti běžně dostanou koupit v hospodách alkohol pouze na sdělení, že jdou otci koupit do džbánu točené pivo. Ani o pár let starší studenti nemají problém nakoupit alkohol, běžně je jim naléván v hospodských zařízeních. Sami mladiství potvrzují, že koupit pivo není žádný problém a vůbec je netrápí, že ještě nemají osmnáct let. Když jim nenalijí v jedné hospodě, tak jdou do druhé kde jsou většinou úspěšní. Studenti sami uvádějí, že pivo nebo víno nechodí nakupovat do supermarketu, kde jim alkohol neprodají, ale chodí jej nakupovat do krámu k obchodníkům vietnamské národnosti nebo do večerek. Zde alkohol bez problémů zakoupí. Ještě horším problémem jsou diskotéky a noční kluby, kde jsou děti již ve věku čtrnácti či šestnácti let samotné, bez dozoru celou noc a mají volný přístup nejen k alkoholu, ale i drogám.

Tímto se jen potvrzují oficiální statistická data, podle nich mladí Češi začínají pít alkohol už v jedenácti letech, což je nejdříve ze zemí Evropské unie a 13 % našich školáků ve věku 15 až 16 let pije alkohol zhruba desetkrát za měsíc a třikrát za stejnou dobu se dokonce opije. (VÚP, 2009, str. 3)

Napadá mne otázka, jak je možné, že k těmto situacím dochází, když právní systém České republiky obsahuje několik právních norem, které konkrétně řeší ochranu nezletilých a mladistvých před alkoholem? Tato ochrana je především dána zákazem prodeje alkoholu osobám mladším osmnácti let, ale nejedná se jen o prodej. Zákony dále specifikují i další jednání, která je možné potrestat, v souvislosti s umožněním konzumace alkoholu osobám mladším osmnácti let.

Odpověď na otázku zní, existují platné zákony, které ale nikdo nedodrží, což je takový klasický český přístup, dále je i zřejmé, že přes veškerou snahu začíná selhávat systém primární prevence, který přestává v dostatečné míře plnit svou funkci, i proto je třeba zvýšit represii za porušování těchto zákonů.

4.1 Současné aktuální právní normy

Právní systém České republiky obsahuje tři zákony, které ve svých paragrafových ustanoveních konkrétně řeší problematiku konzumace alkoholu osobami mladšími osmnácti let. Základním pilířem je Zákon č. 379 / 2005 Sb. tzv. tabákový zákon, druhým je Zákon č. 140 / 1961 Sb., trestní zákon a posledním je Zákon č. 200 / 1990 Sb., přestupkový zákon.

4.1.1 Zákon č. 379 / 2005 Sb., tzv. tabákový zákon

Základní právní norma, která řeší problematiku alkoholu je Zákon č. 379 / 2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami, jinak tzv. tabákový zákon. Tento zákon stanoví opatření směřující k ochraně před škodami na zdraví působenými nejen alkoholem, ale i tabákovými výrobky a jinými návykovými látkami. Zákon stanoví opatření, která omezují dostupnost alkoholu a tabákových výrobků. Určuje také působnost správních úřadů a orgánů územních samosprávních celků při tvorbě a uskutečňování programů ochrany před škodami působenými užíváním alkoholu, tabákových výrobků a jiných návykových látek. Vymezuje také základní pojmy problematiky konzumace alkoholu v ustanovení § 2 kde se říká, že alkoholickým nápojem je lihovina, víno a pivo, alkoholickým nápojem se rozumí též nápoj pokud obsahuje více než 0,5 objemového procenta alkoholu. Škodlivým užíváním je způsob užívání tabákových výrobků, alkoholu nebo jiných návykových látek, vedoucí k poškození tělesného nebo duševního zdraví uživatele a škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami jsou škody, které zahrnují poškození zdraví, zejména závažná chronická onemocnění, úrazy, otravy a škody způsobené dopravními nehodami, poškození plodu v těhotenství, předčasná úmrtí, sociální problémy, zejména ztrátu zaměstnání a rodinné problémy, včetně škod ekonomických souvisejících s užíváním těchto látek, požáry a kriminalitu. (Zákon č. 379 / 2005 Sb., § 1, § 2)

Zákon omezuje také dostupnost alkoholických nápojů, tím že stanoví podmínky prodeje a podávání alkoholických nápojů. Alkoholické nápoje lze prodávat pouze ve specializovaných prodejnách alkoholických nápojů, ve specializovaných odděleních velkoplošných prodejen určených k prodeji alkoholických nápojů, v prodejnách

potravin a smíšených prodejnách, nebo v zařízeních společného stravování provozovaných na základě hostinské činnosti, v ubytovacích zařízeních a kulturních zařízeních s výjimkou zařízení určených pro osoby mladší 18 let. V ustanovení § 11 zákon omezuje dovoz a prodej alkoholických nápojů tím, že zakazuje prodej a dovoz hraček napodobujících tvar a vzhled alkoholických nápojů. Také stanovuje věkovou hranici, kdy osoba prodávající nebo podávající alkohol musí být starší 18 let, pokud se nejedná o žáka soustavně se připravujícího na budoucí povolání v oborech hotelnictví a turismus, kuchař-číšník a prodavač. (Zákon č. 379 / 2005 Sb., § 10, § 11)

Především, ale tento zákon stanoví zákaz prodeje nebo podávání alkoholických nápojů a povinnosti osob prodávající alkoholické nápoje:

§ 12 (1) Zakazuje se prodávat nebo podávat alkoholické nápoje

- a) osobám mladším 18 let,
- b) na všech akcích určených osobám mladším 18 let,
- c) osobám zjevně ovlivněným alkoholickým nápojem nebo jinou návykovou látkou,
- d) ve zdravotnických zařízeních,
- e) v prostředích výlučně určených pro vnitrostátní hromadnou dopravu osob s výjimkou železničních jídelních vozů, palub letadel a určených prostor plavidel veřejné lodní dopravy,
- f) na sportovních akcích, s výjimkou výčepního piva s extraktem původní mladiny do 10 hmotnostních procent,
- g) ve všech typech škol a školských zařízení.

Prodej alkoholických nápojů pomocí prodejních automatů, u nichž nelze vyloučit prodej osobám mladším 18 let věku, nebo umístěných v prostorách, do nichž mají vstup osoby mladší 18 let, se zakazuje. Veškeré další formy prodeje, při kterých není možno ověřit věk kupujícího, se zakazují. (Zákon č. 379 / 2005 Sb., § 12)

Dále zákon v ustanovení § 13 stanoví, že obec v samostatné působnosti může v případě konání kulturní, společenské nebo sportovní akce přístupné veřejnosti s důvodným rizikem nárůstu problémů a negativních společenských jevů způsobených jednáním fyzických osob pod vlivem alkoholu obecně závaznou vyhláškou omezit nebo zakázat v určitých dnech nebo hodinách nebo na určitých místech prodej, podávání a konzumaci alkoholických nápojů. V ustanovení § 14 zákon stanoví povinnost

provozovateli, který je povinen na místech prodeje alkoholických nápojů umístit pro kupujícího zjevně viditelný text zákazu prodeje osobám mladším 18 let. Text musí být pořízen v českém jazyce černými tiskacími písmeny na bílém podkladě o velikosti písma nejméně 5 cm. (Zákon č. 379 / 2005 Sb., § 13, § 14)

Nedílnou součástí zákona je také opatření k předcházení a mírnění škod působených alkoholem, kdy v ustanovení § 15 stanoví zákaz vstupu pro osoby, které jsou zjevně pod vlivem alkoholu, v § 16 se určuje kdy, jakým způsobem a za jakých podmínek je osoba povinna se nechat vyšetřit na přítomnost alkoholu a kdo provádí toto šetření, v § 17 se hovoří o ošetření v protialkoholní záchytné stanici. Mezi opatření k předcházení a mírnění škod patří také preventivní opatření, § 18, které koordinuje vláda, jenž také opatření finančně a organizačně zajišťuje. Další subjekty podílející se na preventivních opatřeních je Ministerstvo zdravotnictví, jde-li o opatření primární, sekundární a terciární prevence a Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, jde-li o opatření primární prevence, realizovaná v rámci minimálních preventivních programů a výchovné péče o osoby mladší 18 let a o uživatele tabákových výrobků, alkoholu a jiných návykových látek mladší 18 let. (Zákon č. 379 / 2005 Sb., § 15, § 16, § 17, § 18)

Typy odborné péče poskytované osobám škodlivě užívajícím tabákové výrobky, alkohol nebo jiné návykové látky a osobám na těchto látkách závislým jsou stanovena v § 20. Ustanovení tohoto paragrafu hovoří, že osobám škodlivě užívajícím tabákové výrobky, alkohol nebo jiné návykové látky a osobám závislým na těchto látkách se poskytuje odborná péče, jejímž cílem je mírnění škod na zdraví působených tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami. Tato odborná péče je poskytována ve zdravotnických zařízeních, zařízeních sociální péče, popřípadě v jiných zařízeních zřízených za tímto účelem. Dále ustanovení § 20 stanoví typy odborné péče o osoby závislé na tabákových výrobcích, alkoholu nebo jiných návykových látkách, které jsou:

- akutní lůžková péče, kterou je diagnostická a léčebná péče poskytovaná pacientům, kteří se požitím alkoholu nebo jiných návykových látek uvedli do stavu, v němž jsou bezprostředně ohroženi na zdraví, případně ohrožují sebe nebo své okolí,
- detoxifikace, kterou je léčebná péče poskytovaná ambulantními a ústavními zdravotnickými zařízeními při předcházení abstinčním syndromu,

- terénní programy, kterými jsou programy sociálních služeb a zdravotní osvěty pro problémové uživatele jiných návykových látek a osoby na nich závislé,
- dále se jedná o kontaktní a poradenské služby,
- ambulantní léčba závislostí na tabákových výrobcích, alkoholu a jiných návykových látkách,
- stacionární programy, které poskytují nelůžkovou denní léčbu problémovým uživatelům a závislým na alkoholu a jiných návykových látkách, jejichž stav vyžaduje pravidelnou péči bez nutnosti vyčlenit je z jejich prostředí,
- krátkodobá a střednědobá ústavní péče, kterou je léčba problémových uživatelů a závislých na alkoholu a jiných návykových látkách ve zdravotnických zařízeních lůžkové péče v obvyklém rozsahu 5 až 14 týdnů,
- rezidenční péče v terapeutických komunitách, kterou je program léčby a resocializace ve zdravotnických zařízeních lůžkové péče a v nezdravotnických zařízeních v obvyklém rozsahu 6 až 15 měsíců,
- programy následné péče, které zajišťují zdravotnická zařízení a jiná zařízení; obsahují soubor služeb, které následují po ukončení základní léčby a pomáhají vytvářet podmínky pro udržení abstinence.

(Zákon č. 379 / 2005 Sb., § 20)

Na závěr zákon stanoví orgány, které vykonávají kontrolu nad dodržováním stanovených povinností a vymezuje i sankce, za porušení zákona. Povinností stanovených tímto zákonem vykonává obecní policie, Policie České republiky, obec v přenesené působnosti, Česká obchodní inspekce, jde-li o alkohol, Státní zemědělská a potravinářská inspekce, jde-li o tabákové výrobky, orgán ochrany veřejného zdraví, jde-li o stravovací služby. Dále ustanovení § 24 říká, že provozovatel se dopustí správního deliktu tím, že poruší zákaz týkající se prodeje tabákových výrobků nebo tabákových potřeb nebo prodeje a podávání alkoholického nápoje stanovený tímto zákonem nebo obecně závaznou vyhláškou obce a za tento správní delikt podle odstavce lze uložit provozovateli, který je fyzickou osobou, pokutu do 50 000 Kč nebo zákaz činnosti až na dobu 2 let a provozovateli, který je právnickou osobou, pokutu do 500 000 Kč nebo zákaz činnosti až na dobu 2 let. (Zákon č. 379 / 2005 Sb., § 21, § 22, § 24)

4.1.2 Zákon č. 140 / 1961 Sb., trestní zákon

Další právní norma, která ve svých ustanoveních chrání osoby mladší osmnácti let před škodlivým vlivem alkoholu je Zákon č. 140 / 1961 Sb., trestní zákon. Uvedená právní norma postihuje protiprávní jednání, které již ve značné míře nebo ve své závažnosti, ve svém stupni nebezpečnosti, porušuje chráněný zájem společnosti. Zákon přesně stanoví, která jednání jsou trestním činem, jaký trest za tyto činy bude následovat a jakým způsobem bude trest vykonán.

K uvedené problematice se zákon vyjadřuje v hlavě šesté, trestné činy proti rodině a mládeži, kde v ustanovení § 218 Podávání alkoholických nápojů mládeži se stanoví, že kdo opakovaně nebo ve větší míře podává osobám mladším než osmnáct let alkoholické nápoje, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok. (Zákon. č. 140 / 1961 Sb., § 218)

4.1.3 Zákon č. 200 / 1990 Sb., o přestupcích

Poslední právní norma, která řeší podávání alkoholu osobám mladším než osmnáct let je Zákon č. 200 / 1990 Sb., o přestupcích. Již z názvu zákona je zřejmé, že postihuje protiprávní jednání tzv. přestupky, které svým jednáním, závažností a stupněm nebezpečnosti nedosahují charakteru trestných činů, proto např. nelze za spáchání přestupku udělit trest odnětí svobody.

Tento zákon v ustanovení § 30 odst. 1 písm. a) nám říká, že přestupku se dopustí i ten, kdo prodá, podá nebo jinak umožní požití alkoholického nápoje osobě zjevně ovlivněné alkoholickým nápojem nebo jinou návykovou látkou, osobě mladší osmnácti let, osobě, o níž lze mít pochybnost, zda splňuje podmínku věku, nebo osobě o níž ví, že bude vykonávat zaměstnání nebo jinou činnost, při níž by mohla ohrozit zdraví lidí nebo poškodit majetek. (Zákon č. 200 / 1990 Sb., § 30 odst. 1 písm. a)

V ustanovení téhož paragrafu v písmeně e) zákona ještě dodává, že přestupku se dopustí i ten, kdo úmyslně umožňuje požívání alkoholických nápojů nebo užívání jiných návykových látek než látek omamných a psychotropních osobě mladší než osmnáct let, ohrožuje-li tím její tělesný nebo mravní vývoj. (Zákon č. 200 / 1990 Sb., § 30 odst. 1 písm. e)

Zákon také stanoví sankce za tyto přestupky, v prvním případě při porušení ustanovení § 30 odst. 1 písm. a) lze uložit pokutu až do výše 3 000 Kč a v blokovém řízení⁶ na místě lze uložit blokovou pokutu až do výše 1 000 Kč. Ve druhém případě při porušení § 30 odst. 1 písm. e) lze uložit pokutu až do výše 5 000 Kč a zákaz činnosti do 1 roku. (Zákon. č. 200 / 1990 Sb., § 30)

Zde uvedené právní normy jasně a srozumitelně stanoví zákaz podávání alkoholu osobám mladším než osmnáct let včetně trestů, které za porušení těchto zákonů hrozí. Bohužel, ale nikde v těchto zákonných normách řešící problematiku alkoholu dětí a mládeže nenalezneme žádné paragrafové ustanovení, které by postihovalo samotného mladistvého konzumenta alkoholu. Jinak řečeno, pokud bude osoba mladší osmnácti let přistižena při konzumaci alkoholu, tak jí za její jednání nehrozí žádný trest !

4.2 Aplikace zákonných norem v praxi

Jak fungují zákony uvedené v předchozí kapitole v praxi, opravdu plní dostatečným způsobem účel pro který byly vytvořeny? Odpovím na položené otázky modelovým příkladem, který vychází z mých zkušeností z jedenáctileté praxe strážníka městské policie.

Dohled nad dodržováním zákonů, které chrání děti a mládež před alkoholem má ve své kompetenci nejen Policie České republiky, ale také obecní (městská policie), která provádí jak namátkové kontroly v restauracích, tak i speciální akce např. na diskotékách.

V modelovém příkladu jsme získaly jisté indicie, které nás informují, že v nejmenovaném tanečním klubu se běžně podává alkohol osobám mladším osmnácti let. Pro takový případ je vhodné naplánovat speciální akci s větším počtem policistů a v rámci součinnosti přizvat k operaci i státní policii. Vstupujeme v pozdních večerních hodinách do podniku a ihned zajistíme všechny osoby a provedeme kontrolu totožnosti, abychom selektovaly děti a mladistvé, u kterých se následně provede orientační dechová zkouška na alkohol. Pokud zjistíme, že je pozitivní následuje pátrání po způsobu jak se k alkoholu dotyčná mladistvá osoba dostala. Existuje několik variant pátrání a následného způsobu řešení protiprávního jednání.

⁶ § 84 odst. 1) zák. č. 200 / 1990 Sb.: přestupek lze projednat uložením pokuty v blokovém řízení, jestliže je spolehlivě zjištěn, nestačí domluva a obviněný z přestupku je ochoten pokutu zaplatit.

Varianta A, která se v praxi vyskytuje velmi zřídka.

Pozitivně testovaná mladistvá osoba nám sama uvede, že alkohol např. zakoupila v uvedeném podniku u číšníka. Pachatelem je tedy číšník, který si nezjistil věk osoby než prodal alkohol. Osoba, která podala, prodala nebo jinak umožnila konzumaci alkoholu mladistvému se tímto jednáním dopustila přestupku dle ustanovení § 30 odst. 1 písm. a) přestupkového zákona a lze ji udělit na místě blokovou pokutu až do výše jednoho tisíce korun českých, nebo uvedené přestupkové jednání může být předáno do správního řízení ke Komisi k projednávání přestupků příslušného městského úřadu, kde může být uložena sankce až do výše tři tisíc korun českých. Pokud by se zjistilo, že číšník umožnil konzumaci alkoholu úmyslně osobě mladistvé, dopouští se přestupku dle ustanovení § 30 odst. 1 písm. e) kde lze uložit ve správním řízení pokutu až do výše pěti tisíc korun českých a zákaz činnosti na jeden rok. (Zákon č. 200 / 1990 Sb., § 30 odst. 1, písm. a, e)

V případě že se číšník dopustil protiprávního jednání již opakovaně, může se jednat o trestný čin podávání alkoholických nápojů mládeži dle ustanovení § 218 trestního zákona, za který hrozí až jeden rok odnětí svobody. Také pokud mladistvý po požitém alkoholu vykazuje zdravotní komplikace takového rázu, že hrozí ohrožení života nebo jeho závažné poškození např. bezvědomí, zvracení, apod., jednalo by se ze strany osoby, která umožnila konzumaci alkoholu opět o uvedený trestný čin § 218 trestního zákona. (Zákon č. 140 / 1961 Sb., § 218)

Mladistvý, který alkohol konzumoval je beztrestný, dle platných zákonných norem se nedopustil žádného protiprávního jednání. Povinností policistů je pouze vyzoomět zákonného zástupce (rodiče) a fyzicky jim předat osobu mladistvého, dále informovat orgán sociálně právní ochrany dětí a rodiny při sociálním odboru příslušného městského úřadu.

Varianta B, v praxi velmi rozšířená.

Pozitivně testovaný mladistvý odmítá uvést kde alkohol získal, nebo kdo mu jej prodal, podal nebo jinak umožnil konzumovat. Uvádí pouze přezdívky svých kamarádů, kteří mu alkohol zakoupili jelikož jsou plnoletí, ale jak sám tvrdí nezná je jménem pouze pod přezdívkami, vědomě tak zatajuje informace, které by vedly k odhalení pachatele. V uvedeném případě, pokud policisté sami nezjistí jinými vyšetřovacími

metodami pachatele, zůstane osoba, která umožnila požití alkoholu mladistvému policistům neznáma a tím unikne trestu. Mladistvého konzumenta za alkohol opět nelze žádným způsobem potrestat, pouze učinit opětovně tyto úkony, vyrozumět zákonného zástupce (rodiče) a fyzicky jim předat osobu mladistvého, dále informovat orgán sociálně právní ochrany dětí a rodiny při sociálním odboru příslušného městského úřadu.

Většina mladistvých konzumentů si je velmi dobře vědoma své beztrestnosti za požívání alkoholu a plně ji využívají. V modelovém příkladu jsme tedy zjistili mladistvé konzumenty, které fyzicky předáme rodičům nebo zákonným zástupcům. Z vlastní praxe mohu uvést, že ve většině těchto případů je jakýkoliv pozitivní vliv rodičů na své děti ohledně zákazu konzumace alkoholu minimální nebo žádný. Ze zkušenosti vím, že některé mladistvé osoby jsou opakovaně několikrát týdně pozitivně testovány na požití alkoholických nápojů, zde již rodina přestává plnit svou základní funkci a děti se dostávají do začarovaného kruhu závislosti na alkoholu.

Pomoci by mohl a měl orgán sociálně právní ochrany dětí a rodiny. Postup uvedeného orgánu v případě policejního oznámení o konzumaci alkoholu mladistvým je následující, podle informací Mgr. Františka Fojtíka vedoucího sociálního odboru Městského úřadu v Krnově, který uvádí i statistiku za rok 2008, kdy bylo těmito policejními složkami oznámeno celkem 26 případů konzumace alkoholu osobou mladší osmnácti let. Z toho čísla bylo 20 chlapců a 6 dívek.

Po obdržení oznámení ze strany Policie ČR, Městské policie Krnov jsou na oddělení sociálně právní ochrany dětí a rodiny sociálního odboru předvolány dítka s rodiči k pohovoru, případně provádí odbor sociální šetření. Dále jsou vyžádány aktuální zprávy ze školy a následně se zjišťuje, zda-li se jednalo o ojedinělé vybočení (puberta apod.) nebo jsou výchovné problémy hlubšího charakteru. Rodičům je nabídnuto sociálně-právní poradenství, možnost zprostředkování odborné pomoci specializovaného pracoviště (např. psycholog, psychiatr, pedagogicko-psychologická poradna, středisko výchovné péče). V případě hlubších problémů je trváno ze strany sociálního odboru na spolupráci rodiny s odborníky. Dalšími možnostmi je stanovení dohledu, napomenutí nebo také ústavní výchova podle zákona č. 359 / 1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ustanovení § 10, § 11, § 12, § 13, § 14, a zákona č. 94 / 1963 Sb., o rodině, ustanovení § 43, § 46.

Ustanovení § 10 hovoří o tom, že obecní úřad je povinen vyhledávat děti, které vedou zahálčivý nebo nemravný život spočívající zejména v tom, že zanedbávají školní docházku, nepracují, i když nemají dostatečný zdroj obživy, požívají alkohol nebo návykové látky, žijí se prostitutí, spáchaly trestný čin nebo, jde-li o děti mladší než patnáct let, spáchaly čin, který by jinak byl trestným činem, opakovaně nebo soustavně páchají přestupky nebo jinak ohrožují občanské soužití. Obecní úřad by měl také působit na rodiče, aby plnili povinnosti vyplývající z rodičovské zodpovědnosti, dále projednat s rodiči odstranění nedostatků ve výchově dítěte, nebo projednat s dítětem nedostatky v jeho chování a sledovat, zda je na základě kontrolních oprávnění zamezováno v přístupu dětí do prostředí, které je z hlediska jejich vývoje a výchovy ohrožující. Obecní úřad také poskytuje nebo zprostředkovává rodičům na jejich žádost poradenství při uplatňování nároků dítěte podle zvláštních právních předpisů a oznamuje obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností skutečnosti, které nasvědčují tomu, že jde o děti výše uvedené. Ustanovení tohoto paragrafu také hovoří, že vytvářet předpoklady pro kulturní, sportovní, nebo jinou zájmovou a vzdělávací činnost dětí jsou povinni obce v samostatné působnosti a kraje. Obecním úřadům obcí s rozšířenou působností stanoví tento paragraf povinnost sledovat nepříznivé vlivy působící na děti a zjišťovat příčiny jejich vzniku a činit opatření k omezení působení nepříznivých vlivů na děti. Nařizuje státním orgánům, pověřeným osobám, školám, školským zařízením a zdravotnickým zařízením, popřípadě dalším zařízením určeným pro děti povinnost oznámit obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností skutečnosti, které nasvědčují tomu, že jde o děti výše uvedené, a to bez zbytečného odkladu po tom, kdy se o takové skutečnosti dozví. (Zákon č. 359 / 1999 Sb., § 10)

V ustanovení § 11 zákon stanoví pro obecní úřady obcí s rozšířenou působností pomáhat rodičům při řešení výchovných nebo jiných problémů souvisejících s péčí o dítě, poskytnout nebo zprostředkovat rodičům poradenství při výchově a vzdělávání dítěte a při péči o dítě zdravotně postižené a pořádat v rámci poradenské činnosti přednášky a kurzy zaměřené na řešení výchovných, sociálních a jiných problémů souvisejících s péčí o dítě a jeho výchovou. (Zákon č. 359 / 1999 Sb., § 11)

Zákona dále pokračuje ustanovením § 12, ve kterém obecní úřad obce s rozšířenou působností může uložit rodičům povinnost využít pomoc odborného poradenského zařízení pokud rodiče nezajistili dítěti odbornou pomoc, ačkoliv dítě takovou pomoc

nezbytně potřebuje a obecní úřad obce s rozšířenou působností takovou pomoc dítěti předtím doporučil. Obecní úřad obce s rozšířenou působností může tuto povinnost uložit i osobám odpovědným za výchovu dítěte. (Zákon č. 359 / 1999 Sb., § 12)

V § 13 s názvem výchovná opatření, obecní úřad rozhoduje o opatřeních podle zvláštního právního předpisu, neučinil-li tak soud a přihlédne při tomto rozhodování k tomu, že projednávání nedostatků nevedlo k nápravě. Opis rozhodnutí zasílá obecní úřad obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností. Obecní úřad dále sleduje, zda jsou dodržována opatření, o nichž rozhodl. Obecní úřad nebo obecní úřad obce s rozšířenou působností sledují, zda jsou dodržována opatření učiněná soudem, jestliže je o to soud požádá. (Zákon č. 359 / 1999 Sb., § 13)

Posledním uváděným ustanovením tohoto zákona je § 14, ve kterém obecní úřad s rozšířenou působností podává za podmínek stanovených zvláštním právním předpisem návrh soudu na rozhodnutí o splnění podmínky osvojení spočívající v tom, že rodiče neprojevují zájem o své dítě, nebo na omezení nebo zbavení rodičovské zodpovědnosti nebo pozastavení jejího výkonu, na nařízení ústavní výchovy a na prodloužení nebo zrušení ústavní výchovy. (Zákon. 359 / 1999 Sb., § 14)

Vyžaduje-li to zájem na řádné výchově dítěte, může soud, neučinil-li tak orgán sociálně-právní ochrany dětí, učinit opatření a to, napomene vhodným způsobem nezletilého, jeho rodiče a osoby, kteří narušují jeho řádnou výchovu. Stanoví nad nezletilým dohled a provádí jej za součinnosti školy, občanských sdružení v místě bydliště nebo na pracovišti. Soud uloží nezletilému omezení, která zabrání škodlivým vlivům na jeho výchovu, zejména návštěvu podniků a zábav pro nezletilého vzhledem k jeho osobě nevhodných. (Zákon č. 94 / 1963 Sb., § 43)

Jestliže je výchova dítěte vážně ohrožena nebo vážně narušena a jiná výchovná opatření nevedla k nápravě nebo jestliže z jiných závažných důvodů nemohou rodiče výchovu dítěte zabezpečit, může soud nařídit ústavní výchovu nebo dítě svěřit do péče zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Jestliže je to v zájmu nezletilého nutné, může soud nařídit ústavní výchovu nebo dítě svěřit do péče zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc i v případě, že jiná výchovná opatření nepředcházela. Z důležitých

důvodů může soud prodloužit ústavní výchovu až na jeden rok po dosažení zletilosti.
(Zákon č. 94 / 1963 Sb., § 46)

5 Prevence užívání alkoholu

5.1 Typy prevence

1) Primární prevence, užívání alkoholu a jiných návykových látek a dalších forem rizikového chování, jedná se o veškeré aktivity realizované s cílem předejít problémům s užíváním alkoholu a dalších návykových látek a dalších forem rizikového chování, případně oddálit první kontakt s alkoholem nebo jinou drogou, jde o veškerou činnost jejímž cílem je předcházet problémům s návykovými látkami u těch, kdo je ještě nezačali užívat.

2) Sekundární prevence, také se nazývá časnou intervencí a jejím cílem je intervenovat v případě, že již došlo k prvním kontaktům s návykovými látkami, došlo k zneužívání, ale stav příliš nepokročil. Cílem je zneužívání návykových látek a s ním spojené problémy zastavit nebo omezit na co nejnížší míru.

3) Terciální prevence, jedná se o léčbu závislosti na alkoholu a jiných návykových látkách. (Nešpor, K., Csémy, L., Pernicová, H., 1998, str. 6)

V zahraniční literatuře se můžeme setkat i s poněkud odlišným dělením prevence:

1) Prevence, která se dále dělí na další tři podskupiny:

- **všeobecná prevence**, je určena celé populaci, např. všem žákům na škole. Používají se interaktivní programy, které jsou nejúčinnější, např. peer programy⁷.
- **selektivní prevence**, je určena těm, u kterých z nějakého důvodu existuje zvýšené riziko, např. dětí, jejichž rodiče jsou závislí na alkoholu.
- **indikovaná prevence**, je určena těm, u nichž ještě není možné diagnostikovat škodlivé užívání nebo závislost, ale již vykazují některé varovné známky užívání alkoholu nebo jiných návykových látek.

2) Léčba

3) Udržování stavu

(Nešpor, K., Csémy, L., Pernicová, H., 1998, str. 6)

⁷ Principem peer programů je aktivní zapojení předem připravených, zdravě žijících vrstevníků, kteří pozitivně a neformálně působí na formování postojů ostatních dětí.

Indikovaná prevence a časná intervence se svým způsobem a do jisté míry překrývají. Programy indikované prevence např. ve Spojených státech obsahují proto následující prvky:

- programy pro děti a dospívajících, kteří již vykazují známky užívání návykových látek a související problémové chování
- cílem je zastavit zhoršování stavu
- program se může týkat více typů problémového chování současně
- do programu jsou účastníci individuálně vybíráni
- program reaguje na specifické rizikové faktory účastníků
- přísně individuálně se posuzuje míra rizika a typ problémového chování u každého účastníka zvlášť
- program je často více intenzivní a delší než program všeobecné prevence
- cílem programu je změna chování
- program vyžaduje schopné pracovníky se zkušeností v této oblasti
- program je dražší než program všeobecné prevence

(Nešpor, K., Csémy, L., Pernicová, H., 1998, str. 6)

Vzorovým programem pro dospívající ze zvýšeným rizikem je např. Program znovu-zapojení dospívajících (Reconnecting Youth Program), který je určen vybraným studentům 9. a 12. tříd, u nichž je vyšší riziko zneužívání návykových látek a souvisejících problémů včetně předčasného ukončení školy nebo rizika sebevražd. Program a jeho výuková část probíhá ve skupině max. 12 osob po dobu 20 týdnů, po 5 hodinách týdně. Program se skládá z těchto částí:

- 1) Úvodní, která trvá po dobu 10 dní. Náplní je dovednost naslouchat, mít radost z úspěchu skupiny, projevat si navzájem úctu a respekt, umět se chválit a důvěřovat si, povzbuzovat se navzájem k účasti, vznik a poskytování užitečné zpětné vazby.
- 2) Posilování sebedůvěry, po dobu 3 až 4 týdnů. Účastníci se snaží porozumět proč je sebedůvěra důležitá, umět pochválit sebe i druhé, naučit se přijímat za své jednání odpovědnost a umět se vyrovnat s kritikou.
- 3) Umění se dobře rozhodovat, 3 až 4 týdny.
- 4) Zlepšit sebeovládání, 3 až 4 týdny, jak zvládat stres, depresi, hněv.
- 5) Shrnutí, 2 týdny.

Součástí programu jsou i volnočasové aktivity, lepší začlenění se do života školy a plán na zvládnutí krizí. Součástí programu může být i doučování neprospívajících studentů a program spolupracuje i s rodiči problémových dětí a podle potřeby i s dalšími službami a institucemi mimo školu. (Nešpor, K., Csémy, L., Pernicová, H., 1998, str. 7)

5.2 Primární prevence v rodině

V posledních deseti letech narůstá počet mladistvých a hlavně nezletilých konzumentů alkoholu takovým tempem, že jsme na nelichotivém prvním místě mezi zeměmi Evropské unie. Hlavní příčinu uvedeného stavu vidím v selhávání primární prevence v rodině, která je základním a nejdůležitějším pilířem v boji proti zneužívání návykových látek. Specifika primární prevence jsou v každé rodině jiná, záleží na mnoha faktorech např. zda se jedná o rodinu úplnou či neúplnou, jaký je vztah rodičů a dalších členů rodiny k alkoholu a ostatním návykovým látkám, důležitá je i ekonomická stránka rodiny, zda se jedná o rodinu sociálně slabou nebo naopak bohatou, popřípadě o tzv. střední vrstvu. Existují, ale určitá obecná specifika primární prevence jak pozitivně působit na dítě vzhledem k jeho vývojové věkové etapě života.

Od narození do 1 roku, je dítě ve všem podstatném závislé na rodičích, většinou na matce, její přiměřená a laskavá péče může dítěti v pozdějším věku velmi pomoci. Z pohledu prevence je důležité uspokojování citových potřeb dítěte, vřelost a péče.

Od 1 do 3 let, myšlení dítěte je zaměřeno na sebe, dítě se začíná duševně oddělovat od matky a snaží se prosazovat svou vůli. V tomto věku by chování rodičů k dítěti mělo být klidné a vřelé, mělo by mu dát najevo, že je vše v pořádku, že se chce prosadit, ale jsou zde jistá omezení.

Od 3 do 6 let, většina dětí začíná pronikat do okolního světa mimo rodinu např. ve školce, vrstevníci, sousedé. Nejdůležitějšími osobami, ale stále zůstávají rodiče. V tomto věku kdy dítě zkoumá okolí se také neustále vyptává, učí se hrou a zjišťuje co je skutečné a co nikoli. Jeho chování se dostává v příznivém případě do souladu s autoritou rodičů, získává cíl a smysl. Důležité je začít v tomto věku dítěti vštěpovat, že zdraví je důležitá hodnota a je nutné ji chránit. Je třeba být opatrný a lépe je se některým věcem vyhnout např. ostrým předmětům, sirkám, alkoholu, práškům. Dítě by mělo vědět, že v okolním světě číhá i nebezpečí a mělo by se naučit jak se mu bránit nebo vyhnout. Jde o snahu, aby se dítě nespolehalo pouze jen na všemocnou ochranu

rodičů.

Od 7 do 12 let, v tomto věku se dítě učí vycházet s vrstevníky a zapojit se do skupiny. Učí se také potřebným dovednostem, duševně pracovat a uspokojovat své tělesné a duševní potřeby, začíná i rozumově uvažovat. Podle očekávání a měřítek druhých má dítě tendenci o sobě přemýšlet v černobílých barvách. Dětem tohoto věku by měly být poskytovány velmi konkrétní informace. Dále je třeba pokračovat ve zdůrazňování hodnoty zdraví a vštěpovat dětem přání být zdravý. Postupem času informace měnit na pravidla a návyky, které je nutné také dětem srozumitelně vysvětlit. Později nabývá na významu získávání dovedností. Již teď by měla začít cílená prevence zaměřená proti škodám způsobeným alkoholem a jinými návykovými látkami. Účinnost prevence se zvýší, pokud je zahájena dva až tři roky před prvním kontaktem s drogou.

Od 13 do 22 let, velmi náročný věk, kdy dochází k tělesnému i duševnímu dozrávání. Dítě se postupně odděluje od rodiny a vytváří si předpoklady pro samostatný život. Objevuje a rozvíjí schopnost řešit problémy, abstraktně myslet, vytvářet hypotézy a rozhodovat se. V časném dospívání se ve vývoji dítěte projevuje kritika vůči rodičům a autoritám, ale jistá míra kritiky vůči rodičům, pakliže je přijata s láskou je pro utváření budoucí osobnosti nutná. Svě rodinné okolí si dospívající doplňuje dalšími vrstevníky a kamarády. K úkolům pozdního dospívání patří rozhodování o budoucím povolání, vytváření základu budoucího samostatného života a navazování budoucích dlouhodobějších citových vztahů. Veškeré neúspěchy v těchto oblastech jsou trýznivě prožívány. Pro mladé lidi tohoto věku je velmi důležitá skupina vrstevníků, která jim může pomoci se alkoholem a drogám vyhnout, nebo naopak představuje nebezpečí. Dospělí by měly povzbuzovat děti k samostatnosti a sebedůvěře, ale zároveň by měly být pro děti i zdrojem informací, jelikož lidé v tomto věku se nespokojí pouze s přijetím informace, ale bude chtít o ní diskutovat. Prevence v této skupině je zásadně důležitá, protože bývá zvlášť ohrožená. Zneužívání alkoholu nebo drog v dospívání může vést k rychlému vytvoření návyku a tomu je třeba předcházet. (Nešpor, K. a Csémy, L., 2003, str. 10)

Vychovávat není snadné, každá rodina si nachází svůj vlastní způsob výchovy, protože žádný univerzální způsob jak vychovávat neexistuje.

Existuje ale několik typů výchovy:

1) Přijímající rodič, který je s dítětem spokojen, vyhledává dítě a má z něj radost, velmi ho povzbuzuje a je citlivý vůči jeho potřebám a názorům.

2) Odmítající rodič, který je vůči dítěti kritický, dítě nevyhledává a netěší se z něj, málo ho povzbuzuje, je necitlivý vůči potřebám a názorům dítěte.

3) Omezující rodič, který jasně stanovuje pravidla a následky za jejich porušení, pevně a předvídatelně prosazuje pravidla, zřídka kdy podléhá nátlaku a vynucování.

4) Povolný rodič, nestanovuje jasná pravidla ani důsledky za jejich porušování, ani neprosazuje pevná a předvídatelná pravidla, velmi snadno podléhá nátlaku a vynucování. (Nešpor, K. a Csémy, L., 2003, str. 11)

Z hlediska předcházení problémům působeným alkoholem a jinými drogami je nejlepší kombinací přijímající a alespoň středně omezující rodič. Dobře vychovávají ti rodiče, kteří dokáží dítě přijímat, očekávají od něj zralé chování, poskytují mu jasná měřítká a pravidla v rodině prosazují. Zároveň dokáží přikázat nebo i přiměřeně trestat. Dítě povzbuzují k nezávislosti a otevřeně s ním komunikují. Dokáží vyslechnout jeho názor i vyjádřit svůj vlastní. Respektují práva dítěte i práva vlastní. Děti vyrůstající v takovém prostředí bývají nezávislé a zdatné, dokáží se přiměřeně prosadit, jsou zodpovědné, dostatečně sebevědomé a dokáží ovládat hněv a agresi. Později nevyžadují dohled a zevní omezení. (Nešpor, K. a Csémy, L., 2003, str. 11)

Při špatném způsobu výchovy nejsou požadavky na dítě v rovnováze s přijímáním dítěte a uspokojováním jeho potřeb. Někdy rodiče omezují děti v tom, aby byť i jen projevíly své oprávněné potřeby a požadavky. V extrémních případech nesmí dítě ani hovořit, jestliže není tázáno. O pravidlech se v rodině nedisktuje a není prostor pro vysvětlení nebo vyjednávání. Časté jsou fyzické tresty. Děti z těchto rodin bývají uzavřené, bojí se projevit iniciativu, schází jim spontánnost. Jsou buď agresivní, nebo se nedokáží prosadit. Jsou, bohužel, také více ohroženy alkoholem a drogami. Více ohroženy jsou ovšem i děti z rodin, kde jsou rodiče příliš povolní a ve všem ustupují. (Nešpor, K. a Csémy, L., 2003, str. 11)

Odborníci prokázali, že rodiče podstatně ovlivňují to, zda budou jejich děti kouřit nebo zneužívat jiné drogy. Jako zvláště důležité se ukázaly tyto činitele:

- 1) Vazba na dítěte rodinu měřitelná časem, který tráví rodiče s dítětem.
- 2) Jasná a důsledně prosazovaná rodinná pravidla, přiměřený dohled a disciplína.
- 3) Schopnost konstruktivně řešit rodinné problémy.

Zjistilo se, že dospívající ve věku 18 let, na které rodiče přiměřeně nedohlíželi, měli 2x častěji zkušenost s nelegálními drogami. Zkušenost s nelegálními drogami byla také častější v rodinách, kde se důsledně neprosazovala pravidla (15 % oproti 6 %). U dospívajících ve věku 15 let, s nimiž rodiče trávili málo času, byla zkušenost s nelegálními drogami 3x častější. V rodinách, kde se nedařilo zvládat konflikty, se u dětí častěji vyskytovala i zkušenost s nelegálními drogami (15 % oproti 6 %). V zájmu objektivit je třeba dodat, že na dítě působí i další faktory. K nim patří to, s kým se dítě stýká, dostupnost tabáku, alkoholu a drog a jejich aktivní nabízení, efektivní nebo formální prevence ve školním prostředí atd. Tyto faktory mohou rodiče ovlivňovat jen nepřímo svým vlivem na školu, další organizace a instituce, politickou reprezentaci apod. (Nešpor, K. a Csémy, L., 2003, str. 11, 12)

5.3 Zásady prevence

Abychom mohli účinně a spolehlivě preventivně působit na dítě je třeba znát zásady prevence. **První zásadou, je získat důvěru dítěte.** Aby dítě mohlo důvěřovat, musí vědět, že mu rozumíme nebo, že se alespoň o to poctivě snažíme, k tomu je třeba dodržovat několik praktických rad:

- Když dítě začne o něčem vyprávět, věnujme se mu, vypneme televizi, odložme časopis nebo přestaňme uklízet.
- Dítě nemluví jen slovy, ale také výrazem tváře, gesty, tónem hlasu, držení těla, je důležité porovnat co dítě říká svým mimoslovním sdělením. Toto sdělení bývá často významnější.
- Měli bychom zkusit vyjádřit vlastními slovy, co nám dítě sdělilo a zeptat se jej, jestli to tak skutečně myslelo. Tím to dosáhneme dvojího cíle, jednak dáváme najevo, že co nám dítě sděluje je pro nás důležité a také se ubezpečujeme, že jsme mu správně porozuměli.
- Měli bychom být opatrní na svůj tón hlasu a kontrolovat jej, zvláště děti kolem puberty velmi špatně snášejí jízlivý tón nebo hlas plný blahovlnné převahy. Tón hlasu by měl dítě povzbudit k jeho povídání a ne jej zmrazit uprostřed věty.
- Odpovědět dítěti nemusíme jen slovy, když se dítě svěří s důležitou a pro něj důvěrnou věcí, může být laskavý úsměv, poplácání po zádech, objetí to nejlepší a nejsprávnější odpovědí.

- Každý den bychom si měli vyhradit určitý čas, kdy se budeme věnovat pouze dítěti.
- Pokud je to za dané situace možné, neměli bychom dětem lhát. Je lépe říct nevíím, když něco neznáme a promiň, když uděláme chybu, tím to důvěru neztratíme naopak svůj vzájemný vztah s dítětem posílíme. (Nešpor, K. a Csémy, L., 2003, str. 13)

Druhou zásadou je otevřeně mluvit s dětmi o alkoholu a drogách, problém je, že s dětmi ve věku kolem puberty se velmi těžko diskutuje, jsou přesvědčeny že všemu rozumí, všechno vědí a o žádný jiný názor nestojí. Pro takový rozhovor je vhodná chvíle kdy jsme i s dětmi v přátelském a uvolněném ladění. Na rozhovor je nutné se dobře připravit, opatřit si potřebné informace a věcně argumentovat. Neměli bychom také vyvracet city a pocity svých dětí. (Nešpor, K. a Csémy, L., 2003, str. 13, 14)

Třetí zásadou je předcházet nudě. Nuda a zvědavost je jedním z důvodů, proč mladý člověk může sáhnout po alkoholu nebo droze. Dítě, které není vázáno k rodině nebo ke zdravé skupině lidí mimo ní, je více ohroženo. Abychom tomu předešli můžeme:

- Posílit vazbu dítěte na rodinu, umožnit starším a dospívajícím dětem podílet se určitým způsobem na rozhodování, být užitečné. Umožnit jim účast na provozu domácnosti včetně uklízení, praní, nakupování, drobných oprav atd. Děti se tak učí užitečné praktické věci a společná práce navíc vyvolává pocit sounáležitosti, děti si cení času stráveného s rodiči. Dospívající tímto také získává mnoho důležitých dovedností např. jak hospodařit s penězi, jak pečovat o oblečení, zdraví atd. Úkoly, které dítěti svěřujeme by měli odpovídat jeho věku a možnostem, důležitá je také pochvala dítěte.
- Povzbudit dítě ke kvalitním zálibám mimo rodinu. Pokud se při tom bude stýkat s mladými lidmi, kteří nepijí a nefetují, tím lépe. Neměli bychom ale dítě nutit, aby vyniklo nebo bylo nejlepší. Právě děti neobratné, selhávající a neúspěšné bývají alkoholem a drogami více ohroženy, proto jsou kvalitní záliby zvláště důležité. Úspěchem je, pokud u kvalitních zálib vydrží.
- Podporovat je ve sportu, tělesná a duševní práce je vhodná právě proto, že dospívající mívají mnoho energie, z níž si často nevědí rady. Jejich energie se

tak odvádí bezpečnými kanály. Nezapomínejme je oceňovat, dát jim najevo kladné city, ale také trvat na určitých hranicích a pravidlech. (Nešpor, K. a Csémy, L., 2003, str. 15)

Čtvrtá zásada jsou zdravá pravidla v rodině. Domnívat se, že děti očekávají od rodičů neomezenou svobodu, je omyl. Děti z rodin, kde neexistují žádná pravidla a kde vládne zmatek, nebývají šťastné. Prevenci problémů s alkoholem a drogami pomáhají následující pravidla:

- Pravidlo žádný alkohol nebo drogy u nezletilých. Nedospělý organismus je po tělesné a duševní stránce ohrožen alkoholem a drogou mnohem víc, toto je třeba dítěti nebo dospívajícímu vysvětlit, aby pochopil, že jej uvedené pravidlo má chránit, ne zbytečně omezovat.
- Pravidlo předem daných a logicky souvisejících důsledků porušení pravidla. Dítě by mělo vědět, co bude následovat, pokud se napije nebo bude brát drogy např. pozastavení kapesného, zákaz riskantních večírků či koncertů apod.
- Pravidlo neústupnosti vůči vydírání. Pláč, výčitky nebo sliby nesmějí rodiče zviklat, dítěti je třeba vysvětlit, že odpovědnost za něj nesou rodiče a této odpovědnosti se nemohou rodiče jen tak zbavit.
- Pravidlo práva na kontrolu. Neostýchat se zkontrolovat kde se dítě skutečně nachází.
- Pravidlo informovanosti. Být připraven o alkoholu a drogách diskutovat, opatřit si potřebné informace a vědět více než dítě. V diskuzích je ale nutné trvat na pravidle žádný alkohol a drogy nezletilým. V rozumné míře se dítě může na vytváření pravidel podílet, ale v případě porušení o pravidlech nevyjednávat. (Nešpor, K. a Csémy, L., 2003, str. 15, 16)

Pátou zásadou, je rodič jako nositel hodnot a vzor pro dítě. Děti jsou ovlivňovány hodnotami, které ctí jejich rodiče, a jejich příkladem. Není to vliv jediný, ale je důležitý. Následují některé hodnoty v rodině, které pomáhají dítěti odmítat alkohol nebo jiné drogy:

- Pravdivé, třeba různě zdůvodněné (morálně, nábožensky, zdravotně, společensky i jinak) přesvědčení o nevhodnosti alkoholu a jiných drog.
- Důraz na svobodu, nezávislé rozhodování a originalitu tam, kde je pití nebo

zneužívání drog rozšířeno.

- Respekt vůči tělesnému a duševnímu zdraví a jeho ochrana a podpora.
- Schopnost se ovládat a být odpovědný za své jednání za všech okolností jsou důležité hodnoty. Pomáhají odmítat látky, které tyto schopnosti oslabují.
- Děti se od rodičů samozřejmě neučí jen ze slov, ale i z jiných činů. Ve výhodě jsou pochopitelně rodiče, kteří, nepijí alkoholické nápoje nebezpečným způsobem, neopíjejí se, nekonzumují bez lékařského doporučení kvanta léků. Jsou-li nekuřáci, tím lépe. Důsledně odmítají u sebe i u druhých vysoce rizikové chování jako řízení pod vlivem alkoholu. Umožňují dítěti setkání s jinými dospělými, kde alkohol není tím podstatným. Nenabízejí a zejména nevnucují alkohol hostům. Ukazují tak, že je možné se dobře bavit bez alkoholu a bez drog. Rodiče slouží dítěti jako vzor hledání východiska ve složitých situacích, při rozhodování a plánování střízlivým způsobem. (Nešpor, K. a Csémy, L., 2003, str. 16)

Šestá zásada, je pomoc dítěti bránit se nevhodné společnosti. Nejlepší pomoc představuje jiná, kvalitní mladá společnost. V tom můžeme přispět tím, že se sami budeme zajímat o možnosti zájmových a sportovních sdružení, klubů. Učit dítě, aby si vážilo vlastní dovednosti, pokud bude mít dítě dostatek sebedůvěry nemusí se vrstevníkům přizpůsobovat za každou cenu. Měli bychom dítěti ukázat jeho přednosti, o kterých možná ani neví. Pomáhat mu rozlišovat mezi skutečným přátelstvím, jehož součástí je úcta k příteli a jeho zdraví oproti bezohledným vztahům, které chtějí druhého pouze využít. Dítě je třeba naučit, aby za správných okolností odmítlo a stálo na svém. To se týká i nabídky alkoholu nebo drog, což je mnohdy pro dítě těžké postavit se na odpor, jelikož je obvykle učeno být poslušné a zdvořilé. (Nešpor, K. a Csémy, L., 2003, str. 16, 17)

Sedmou zásadou je posílit zdravé sebevědomí dítěte, které pomůže dítěti odmítat alkohol a drogy. Lidé, kteří mají problémy s alkoholem a drogami, mívají často problémy se svým sebevědomím. Pro posílení sebevědomí dítěte se doporučuje:

- Chválit dítě, a chválit i když nedosáhlo úspěchu, ale vyvinulo poctivou a upřímnou snahu. Oceňovat by se měl i malý úspěch, hlavně u dětí selhávajících, zde je to zvláště důležité.

- Pomáhat dítěti dávat si rozumné cíle. Je třeba si uvědomit na co dítě má a na co již ne. Zklamání z neuskutečnitelného cíle je pro sebevědomí dítěte bolestivou ranou.
- Pokud dítě udělá něco špatně, měli bychom kritizovat jeho chování, ne samotné dítě.
- Neslibujme dítěti vzdušné zámky, nevychovávejme z něj absolutní jedničku, hvězdu, svět je krutý a velmi rychle, nešetrně vezme jeho iluze. Dítě by mělo vhodným způsobem poznat i své slabiny, chyby a nebojme se před ním přiznat i své slabé stránky.
- Dát dítěti pocítit přiměřenou odpovědnost, např. za různé úkoly v domácnosti. Dítě se tak naučí se vnímat jako ten, kdo má druhým co nabídnout.
- Dávejte dítěti najevo, že jej máte rádi. (Nešpor, K. a Csémy, L., 2003, str. 19)

Osmá zásada, užitečné spojenectví. Bezmoc často cítí osamělý rodič tváří v tvář dospívajícímu dítěti, které zneužívá drogy a nedá se nijak ovlivnit. Je pravda, že někdy ani dobře míněná snaha nepřináší očekávaný výsledek. Když získáme kvalitního spojence je rozhodně větší naděje, že uspějeme.

Nejdůležitějším spojencem bývá druhý rodič, i v případě rozvedeného manželství bychom měli v této záležitosti spolupracovat, popřípadě dohodnout společný postup nebo se alespoň informovat. Naše rozpory by mohlo dítě zneužít, a to by nikomu neprospělo.

Spolupráce v širší rodině je také velmi cenná. Dědečkové, babičky, strýčkové nebo i rodinní přátelé, které dítě přijímá, mohou velmi pomoci. Je možné, že dítě bude jejím argumentům a radám ochotněji naslouchat. V případě nedorozumění mezi námi a dítětem mohou pomoci situaci vyjasnit. I chybějící otec v rozvedeném manželství může být zastoupen někým ze širší rodiny.

Důležitá je i spolupráce se školou a to ve více směrech. Velkou část času tráví dítě právě ve škole, a měli bychom vědět, co se v škole děje. Prudké zhoršení prospěchu je nezřídka první varovnou známkou počínajících problémů s alkoholem nebo drogami. Učitelé a rodiče spolužáků jsou často našimi přirozenými spojenci, kteří sami mají zájem na tom, aby se těmto problémům předcházelo.

Spojenci se mohou také stát i dospělí z nějaké zájmové organizace, sportovního oddílu atd. To, že alkohol a jiné drogy odmítají, posiluje i naši pozici v tomto směru.

Velmi užitečná je spolupráce rodičů z různých rodin navzájem. Druzí rodiče se mohou dozvědět o problémech v okolí, o kterých vám dítě neřeklo nebo o nich neví. Mohou společně také snáz dohlížet na mimoškolní aktivity dětí. Rodiče, kteří spojí své síly, dokáží účinněji vyjednávat se školou nebo místními úřady. Mohou např. prosazovat zákaz prodeje alkoholu nezletilým v blízkém hostinci, nebo přemýšlet o vhodném způsobu trávení volného času pro své děti. Existuje celá řada organizací rodičů, jejichž cílem je prevence problémů s alkoholem a drogami. Pro zajímavost uvádím názvy některých z těchto zahraničních organizací: DADDY (Otcové proti zneužívání nebezpečných drog u mládeže), Safe Homes (Bezpečné domovy), Thoughlove (Tvrdá láska), Families Anonymous (Anonymní rodiny), MADD (Matky proti řízení v opilosti), EURORAD (Mezinárodní evropská organizace rodičů). Kromě prevence jsou organizace rodičů důležité i tam, kde již problém s alkoholem a drogami u dětí vznikl. Dospívající nachází často oporu pro svůj odpor vůči hodnotám rodičů a zneužívání alkoholu a drog v partě a u kamaráda. Rodiče tím zůstávají osamoceni. Jestliže spojí síly v rodičovské organizaci, mohou si poskytnout oporu v těžkých situacích např. když je správné nechat dospívajícího nést důsledky jeho chování. (Nešpor, K. a Csémy, L., 2003, str. 19, 20)

EMPIRICKÁ ČÁST

6 Empirická část

6.1 Vymezení zkoumané problematiky

Celková spotřeba alkoholu na osobu se v České republice zvyšuje, největší nárůst konzumentů alkoholu zaznamenáváme především u mladých lidí, zejména mezi dětmi a mladistvými. Větší část spektra mladých konzumentů si ani neuvědomuje nebo to ani neví, že alkohol je droga, byť svým způsobem a za určitých podmínek legální. Vznik alkoholové závislosti u mladých lidí a zejména u dětí a mladistvých je s ohledem k jejich tělesnému a duševnímu vývoji velmi snadné a rychlé.

Právní legislativa České republiky obsahuje právní normy, které mají za úkol chránit tuto rizikovou skupinu občanů před škodlivými vlivy alkoholu a to tím, že je zakázáno jakýmkoliv způsobem umožnit konzumaci alkoholu osobám mladším osmnácti let věku (Zákon č. 140 / 1961 Sb., Zákon č. 200 / 1990 Sb., Zákon č. 379 / 2005 Sb.) Předmětem mého empirického zkoumání je tedy analýza ustanovení paragrafu třicet přestupkového zákona. (Zákon č. 200 / 1990 Sb., § 30 odst. 1 písm. a)

6.2 Zhodnocení dosavadních poznatků o problematice

Ustanovení tohoto paragrafu hovoří, že přestupku se dopustí ten, kdo prodá, podá nebo jinak umožní požití alkoholického nápoje osobě mladší osmnácti let nebo osobě o níž lze mít pochybnost, zda splňuje podmínky věku. Za tento přestupek lze uložit na místě v blokovém řízení pokutu až jeden tisíc korun českých a ve správním řízení pokutu až tři tisíce korun českých. Praxe je ale většinou jiná, policisté se stále více setkávají s vysvětlením od kontrolovaných osob mladších osmnácti let, které požili alkoholický nápoj, že jim alkohol koupil známý, kterého neznají jménem nebo jej znají pouze po přezdívce. Tyto výmluvy a vědomé zatajování skutečné pravdy bohužel dovolují pachatelům beztrestně uniknout a případně pokračovat ve svém závadovém chování. Jen v některých případech se podaří pachatele přestupku vypátrat a uložit sankci dle zákona. Většina mladistvých si je také velmi dobře vědoma, že pokud si alkohol obstarají sami, jsou dle zákona beztrestní. Přestože následující postup policie, v případech požití alkoholu u mladistvého, je vyrozumění o závadovém chování sociální odbor sociálně-právní ochrany dětí a rodiny, je zpětná vazba na mladistvého

minimální. Vzniká otázka jak účinně zabránit dětem konzumovat alkoholické nápoje, možná odpověď je v zavedení represe s následnou sankcí mladistvého konzumenta .

6.3 Stanovení cílů, metod, hypotéz a výstupů empirického šetření

6.3.1 Cíl empirického šetření

Cílem diplomové práce je zjistit zda by represe osoby mladistvého konzumenta jej odradila od požívání alkoholických nápojů. Prostřednictvím provedeného empirického šetření si kladu za cíl zjistit:

- zda osoby mladší osmnácti let již konzumovali alkoholické nápoje
- odradila by osoby mladistvé od konzumace alkoholických nápojů hrozba trestu

6.3.2 Metody empirického šetření

Ke splnění cílů diplomové práce použiji metodu dotazníku, kterou je možno dosáhnout vysokého tempa shromažďování informací a která usnadňuje zpracování výsledků empirického šetření.

6.3.3 Hypotézy

H 1: Alkoholické nápoje bude konzumovat většina všech dotázaných žáků

H 2: Četnost konzumace alkoholických nápojů je vyšší u žáků středních škol než u žáků základních škol

H 3: Hrozba trestu bude odrazovat od konzumace alkoholických nápojů většinu všech dotázaných žáků

H 4: Četnost odrazení hrozbou trestu od konzumace alkoholických nápojů je vyšší u žáků základních škol než u žáků středních škol

6.3.4 Výstupy empirického šetření

Empirické šetření bude provedeno za účelem zjistit zda lze snížit počty osob mladistvých konzumující alkohol, zavedením jejich trestně – právní odpovědností a sankcí.

6.4 Popis procedury empirického šetření

Pro empirické šetření jsem si z celé škály výzkumných metod zvolil metodu dotazování, techniku dotazníku. Dotazování je metoda, která získává sociologické informace dotazováním osob na základě systematicky uspořádaných otázek, které jsou určovány předmětem sociologického výzkumu a jednotlivými pracovními hypotézami.

Dotazování je vždy založeno na vztahu mezi tazatelem a respondentem. Důležité je navodit takovou atmosféru, kdy respondent pochopí, že výzkumný pracovník hledá informace pro společensky významné a hodnotné výzkumné cíle. Proto je žádoucí připojit k dotazníku stručné vysvětlení. Dotazovaný musí být přesvědčen, že tazatel k němu přichází pouze pro informace, které nemůže obdržet odjinud. Ohleduplnost k respondentům a přísné dodržování etický aspektů je samozřejmé.

Hlavní úlohu má v dotazníku zdůvodněná volba a formulace otázek. Při koncipování položek je třeba sledovat vztah otázky k výzkumnému cíli a základním problémům výzkumu. Každá položka má mít vztah k významnému problému, tak, aby bylo možno požit získané informace k ověřování hypotézy výzkumu.

Otázky musí být jasně a konkrétně formulovány, tím navozují jasné a konkrétní odpovědi. Je třeba je formulovat tak, aby všichni respondenti otázku chápali ve stejném významu. To znamená, že slovník, termíny a stupeň obecnosti pojmů musí být přiměřené respondentům. Každá otázka by měla být jednoznačná.

Je třeba dbát také na to, aby otázky nepůsobily sugestivně a je nutné vyloučit i ty otázky, které by vyžadovaly vědomostní informace, které dotazování nemají.

Rozlišujeme dva základní typy položek v dotazníku:

1. položky otevřené (nestrukturované)
2. položky uzavřené (strukturované)

Za položky otevřené pokládáme takové, které dávají respondentům vztahový rámec, ale neurčují podrobně ani obsah, ani formu jeho odpovědi. Respondent volí délku odpovědi i konkrétní informace, protože on sám rozhoduje, co říci a co neříci.

Otevřené otázky umožňují hlouběji pronikat ke sledovaným jevům, lépe odhalují skutečné postoje respondentů, poskytují obsažnější informace. Jejich kvalita však závisí na vyspělosti respondenta a na jeho ochotě spolupracovat. Zpracování těchto položek bývá časově velmi náročné. Užívá se také otázek částečně otevřených.

Za položky uzavřené pokládáme takové, které nabízejí respondentovi volbu mezi dvěma nebo více alternativami.

Mohou to být položky:

- položky zcela uzavřené dichotomní (odpověď ano – ne)
- položky s více volbami
- škálových položky - mají pevně stanoveny alternativy, umísťují reagujícího jedince na některý bod ve škále, respondent zde neovlivňuje obsah ani formu odpovědi
- položky uzavřené – nabízejí seznam hotových odpovědí k volbě, avšak v závěru jsou doplněny otevřenou možností volné odpovědi

Forma uzavřených položek je vhodná tedy, když je možné vytvořit přehled možných odpovědí. Zpracování dotazníku pak není časově náročné. Tato forma však vede k určité povrchnosti, bez dalších sond se obvykle není možné dostat hlouběji k podstatě problému. Vzhledem k charakteristickým typům odpovědí se rozlišují dvě základní verze dotazníků:

- dotazník strukturovaný – dotazník uzavřené formy, tj. s uzavřenými otázkami
- dotazník nestrukturovaný – dotazník otevřené formy, tj. s otevřenými otázkami

Z hlediska objektivizace dat, získaných dotazníkem, je důležité ho spojovat s dalšími metodami, které doplní, zpřesní a prohloubí výsledky dotazníkové metody. Ze škály všech metod je možné užít například metody vědeckého pozorování nebo rozhovoru. (Malátek, V., Polonský, D., 1998)

6.5 Časový harmonogram empirického šetření

1. Střední škola pedagogická a zdravotnická škola Krnov – dne 29. 1. 2009 v době od 08,00 hod. do 09,00 hod.
2. Střední škola automobilní, mechanizace a podnikání Krnov – dne 9. 2. 2009 v době od 08,00 hod. do 09,00 hod.
3. Gymnázium Krnov – dne 10. 2. 2009 v době od 08,00 hod. do 09,00 hod.

4. Základní škola Zátor – dne 16. 2. 2009 v době od 08,00 hod. do 09,00 hod.
5. 5. Základní škola Krnov – dne 17. 2. 2009 v době od 08,00 hod. do 09,00 hod.
6. Základní škola Město Albrechtice – dne 26. 2. 2009 v době od 08,00 do 09,00 hod.

6.6 Organizační zabezpečení a charakteristika respondentů

Empirické šetření probíhalo na třech základních školách u žáků osmého a devátého ročníku, celkem v šesti třídách . Na velké 5. ZŠ Krnov, dále byli osloveni respondenti na menší ZŠ Město Albrechtice a malé vesnické ZŠ Zátor.

Empirické šetření probíhalo také na třech středních školách u studentů druhého a třetího ročníku, celkem v šesti třídách. Na Střední automobilní škole Krnov s větším podílem studujících chlapců, na Střední pedagogické a zdravotní škole Krnov s větším podílem studujících dívek a na Gymnáziu Krnov.

Tento výběr škol je záměrný, jednak s rozdílným situováním škol a jednak s odlišným vzorkem respondentů navštěvujících tyto školy. K výběru respondentů ve věku 14 – 18 let bylo kritériem částečné přiznání trestně – právní odpovědnosti dovršením 15 let věku života.

Na 5. Základní škole Krnov, na Základní škole Město Albrechtice a na Základní škole Zátor byl rozdán dotazník celkem 150 respondentům v šesti třídách, z toho bylo 75 žen a 75 mužů. Jedná se o třídy osmého a devátého ročníku. Věková hranice je 13 až 16 let.

Na Střední škole automobilní Krnov, na Střední škole pedagogické a zdravotní Krnov a na Gymnáziu Krnov byl rozdán dotazník celkem 140 respondentům v šesti třídách, z toho bylo 63 žen a 77 mužů. Jedná se o třídy druhých a třetích ročníků. Věková hranice je 16 až 23 let. K další specifikaci respondentů již nebudu přistupovat.

Počet všech respondentů:

ŠKOLY	ŽENY	%	MUŽI	%	OSOBY	%
SŠ pedagog. Krnov	31	10,68	5	1,72	36	12,41
SŠ autom. Krnov	0	0	53	18,27	53	18,27
Gymnázium Krnov	32	11,03	19	6,55	51	17,58
ZŠ Zátor	19	6,55	29	10,00	48	16,55
5. ZŠ Krnov	17	5,86	25	8,62	42	14,48
ZŠ Město Albrechtice	39	13,47	21	7,24	60	20,71
CELKEM	138	47,59	152	52,41	290	100,00

Počet všech respondentů dle věku:

VĚK	OSOBY	%
Nezletilý do 15 let	100	34,49
Mladistvý 15 -18 let	154	53,10
Dospělý od 18 let	36	12,41
CELKEM	290	100,00

Dotazník byl předložen celkem 290 – ti respondentům osmých, devátých tříd základních škol a druhých, třetích ročníků středních škol, z toho bylo 138 žen a 152 mužů, ve věkové hranici 13 až 23 let. Z celkového počtu 290 – ti respondentů bylo mladistvých osob ve věku od 15 do 18 let celkem 154 respondentů, z toho 74 žen a 80 mužů. 100 respondentů z celkového počtu 290 bylo nezletilých, jedná se o osoby ve věku do 15 let a 36 respondentů z celkového počtu 290 bylo dospělých, jedná se o osoby ve věku od 18 let.

Pro své empirické šetření jsem si vytvořil strukturovaný dotazník, který obsahuje dvě uzavřené otázky s volbou jedné správné odpovědi.

Otázka číslo 1:

Pil(a) jste již někdy alkoholické nápoje (např. pivo, víno, vodka, rum apod.) ?

Otázka číslo 2:

Pokud by vám hrozil trest za pití alkoholických nápojů (např. peněžitá pokuta), odradilo by vás to od dalšího pití alkoholických nápojů ?

Dichotomní otázky jsem zvolil vzhledem k věku respondentů záměrně.

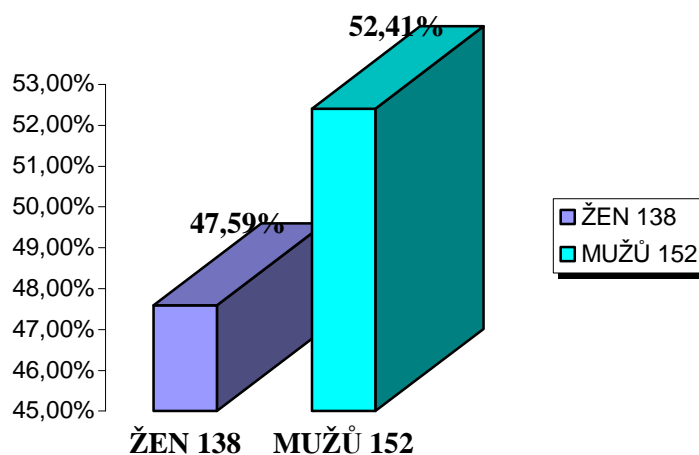
Pro získání sociálního vztahu s respondenty a navození atmosféry jsem zvolil přímý kontakt s nimi. Před vyplněním samotného dotazníku jsem respondentům objasnil jaké informace od nich potřebuji získat, k čemu je potřebuji a ubezpečil je o anonymitě dotazníku.

6.7 Hodnocení výsledků empirického šetření

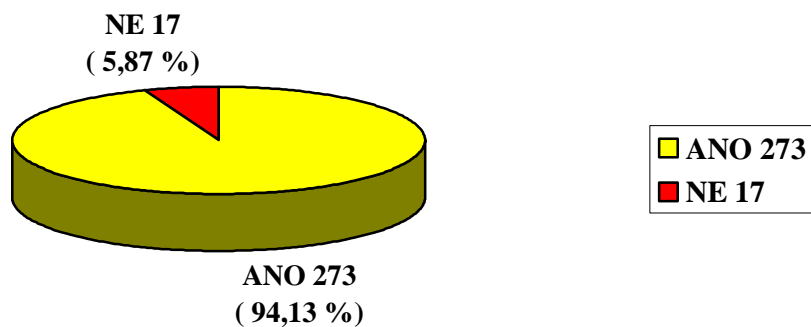
Hodnocení na dvě otázky dotazníku, které jsou zcela uzavřené jsem vyhodnocoval podle toho, která odpověď byla procentuelně nejvíce zastoupena.

6.8 Výsledky empirického šetření

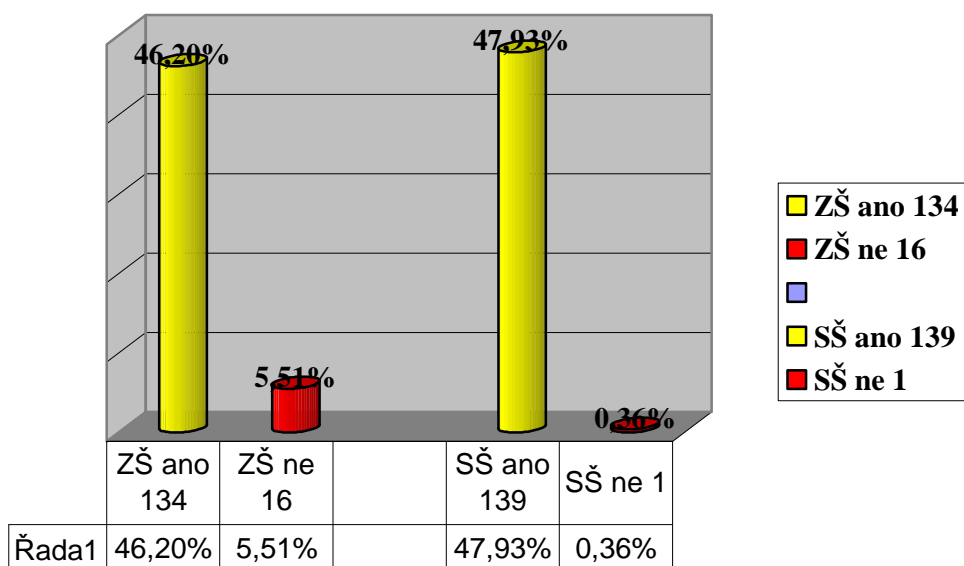
Celkem na otázky v dotazníku odpovídalo 290 respondentů (100 %), z nichž bylo 138 žen (47,59 %) a 152 mužů (52,41 %).

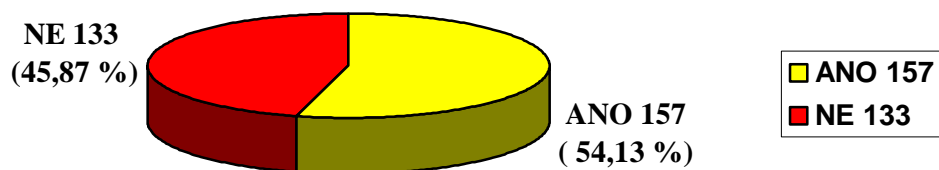
Na otázku č. 1, zda již konzumovali alkoholické nápoje, odpovědělo 273 respondentů (94,13 %) kladně, pouze 17 respondentů (5,87 %) odpovědělo záporně.

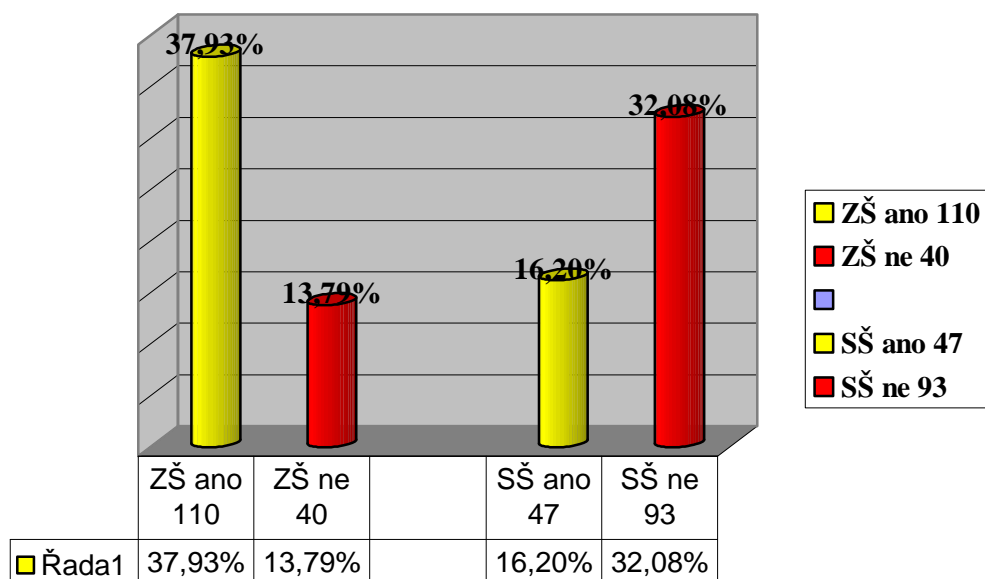
Odpověď na otázku č. 1, dle typu školy, odpovědělo 134 respondentů základní školy (46,20 %) kladně a 16 respondentů (5,51 %) záporně. Na střední škole odpovědělo kladně 139 respondentů (47,93 %) a záporně 1 respondent (0,36 %).

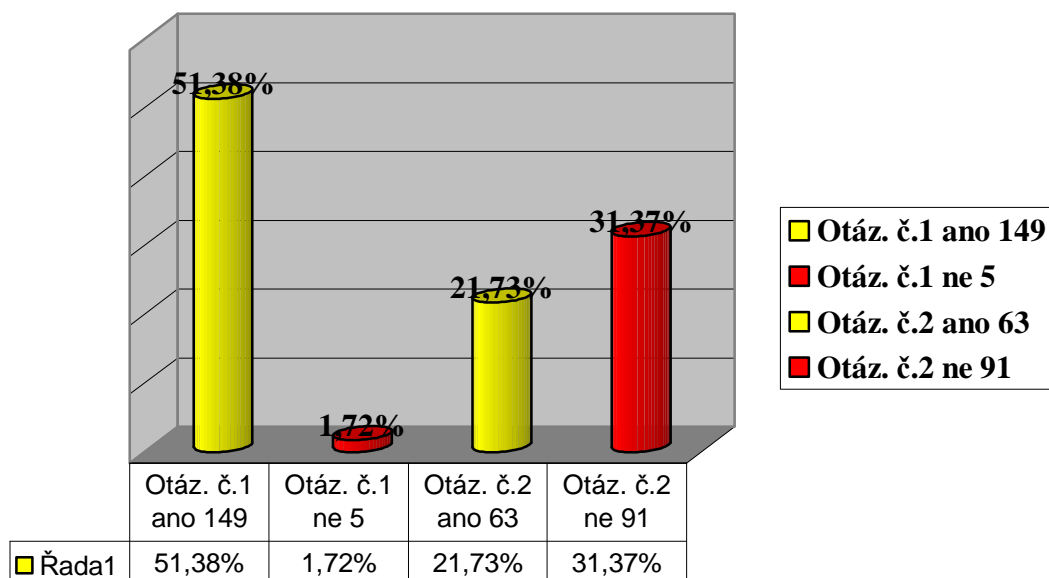
Na otázku č. 2, zda by je hrozba trestu odradila od konzumace alkoholických nápojů, odpovědělo 157 respondentů (54,13 %) kladně, 133 respondentů (45,87 %) záporně.

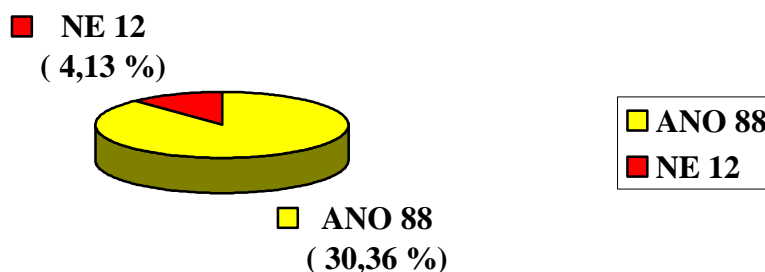
Odpověď na otázku č. 2, dle typu školy, odpovědělo 110 respondentů základní školy (37,93 %) kladně a 40 respondentů (13,79 %) záporně. Na střední škole odpovědělo kladně 47 respondentů (16,20 %) a záporně 93 respondentů (32,08 %).

Z celkového počtu 290 účastníků bylo 154 respondentů (53,10 %) mladistvých, tj. osoba od 15 do 18 let věku, z toho bylo 74 žen (25,51 %) a 80 mužů (27,59 %). **Na otázku č. 1**, odpovědělo kladně 149 respondentů (51,38 %) a záporně 5 respondentů (1,72 %). **Na otázku č. 2**, odpovědělo kladně 63 respondentů (21,73 %) a záporně 91 respondentů (31,37 %).

Z vlastního empirického šetření byl zjištěn také alarmující fakt o počtu nezletilých konzumentů alkoholu, osoby mladší patnácti let. Z celkového počtu 290 účastníků bylo 100 respondentů (34,49 %) nezletilých. **Na otázku č. 1 zda již konzumovali alkoholické nápoje**, odpovědělo 88 respondentů (30,36 %) kladně a pouze 12 nezletilých respondentů (4,13 %) odpovědělo záporně !

Tabulka s počty odpovědí na otázky číslo 1) a 2) dle jednotlivých škol:

SŠ pedagogická a zdravotní Krnov (36 osob ve věku 16 až 20 let, 31 žen a 5 mužů)		
Otázka číslo 1	ANO / 36	NE / 0
Otázka číslo 2	ANO / 8	NE / 28
SŠ automobilní Krnov (53 osob ve věku 16 až 23 let, 53 mužů)		
Otázka číslo 1	ANO / 52	NE / 1
Otázka číslo 2	ANO / 14	NE / 39
Gymnázium Krnov (51 osob ve věku 16 až 18 let, 32 žen a 19 mužů)		
Otázka číslo 1	ANO / 51	NE / 0
Otázka číslo 2	ANO / 25	NE / 26
ZŠ Zátor (48 osob ve věku 13 až 15 let, 19 žen a 29 mužů)		
Otázka číslo 1	ANO / 42	NE / 6
Otázka číslo 2	ANO / 32	NE / 16
ZŠ 5. Krnov (42 osob ve věku 13 až 16 let, 17 žen a 25 mužů)		
Otázka číslo 1	ANO / 40	NE / 2
Otázka číslo 2	ANO / 30	NE / 12
ZŠ Město Albrechtice (60 osob ve věku 13 až 15 let, 39 žen a 21 mužů)		
Otázka číslo 1	ANO / 52	NE / 8
Otázka číslo 2	ANO / 48	NE / 12

6.9 Shrnutí – relační analýza získaných dat

Uvedené empirické šetření bylo provedeno za účelem zjištění zda lze snížit počty osob mladistvých konzumující alkohol, zavedením jejich trestně – právní odpovědností a sankcí.

Své poznatky jsem získal z dotazníku, který se skládal ze dvou uzavřených teoretických otázek s volbou jedné správné odpovědi, které měly u respondentů za úkol zjistit:

- zda již konzumovali alkoholická nápoje
- zda by je hrozba trestu odradila od konzumace alkoholických nápojů

Posouzení stanovených hypotéz

Na podkladě provedeného sběru dat jsem na zkoumaném vzorku 290 respondentů z různých typů základních a středních škol analyzoval a srovnával výsledky a poté jsem přistoupil k přijetí nebo odmítnutí stanovených hypotéz.

Hypotéza H1

Alkoholické nápoje bude konzumovat většina všech dotázaných žáků

H1 se potvrdila. S celkového počtu 290 respondentů odpovědělo 273 respondentů (94,13 %), že již konzumovali alkoholické nápoje. Alarmující je zjištění, že 88 těchto respondentů (30,36 %) byly osoby nezletilé - mladší patnácti let !

Hypotézu jsem vyslovil po prostudování dostupných statistických dat o narůstajícím počtu nezletilých a mladistvých konzumentů a také na základě získaných praktických poznatků z jedenáctileté služby strážníka městské policie.

Hypotéza H2

Četnost konzumace alkoholických nápojů je vyšší u žáků středních škol než u žáků základních škol

H2 se potvrdila. S celkového počtu 290 respondentů odpovědělo 139 respondentů (47,93 %) ze středních škol, že již konzumovali alkoholické nápoje, oproti 134 respondentům (46,20 %) ze základních škol, přitom celkový počet žáků středních škol je 140 (48,27 %) což je o deset žáků méně než celkový počet žáků ze základních škol, kterých je 150 (51,73 %).

U této potvrzené hypotézy má důležitou roli věk respondenta. Osoby blížíící se věkově k hranici dospělosti, osmnácti let, se již sami považují za osoby dospělé i dostatečně rozumově vyspělé, aby mohli konzumovat alkohol bez ohledu na jakékoliv omezení. Dalším důvodem je i uvědomování si své beztrestnosti za konzumaci alkoholu.

Hypotéza H3

Hrozba trestu bude odrazovat od konzumace alkoholických nápojů většinu všech dotázaných žáků

H3 se potvrdila. S celkového počtu 290 respondentů, odpovědělo 157 respondentů (54,13 %), že hrozba trestu je odradí od další konzumace alkoholických nápojů, oproti 133 respondentům (45,87 %), které neodradí od konzumace ani hrozba trestu.

U této hypotézy se potvrdila má domněnka, že obava z trestu za případně protiprávní jednání, tedy konzumaci alkoholu, je jedním z možných dalších preventivních opatření ke snížení konzumace alkoholu osobami mladšími než osmnáct let věku.

Hypotéza H4

Četnost odrazení hrozbou trestu od konzumace alkoholických nápojů je vyšší u žáků základních škol než u žáků středních škol

H4 se potvrdila. S celkového počtu 290 respondentů odpovědělo 110 respondentů (37,93 %) ze základních škol, že by je hrozba trestu odradila od další konzumace alkoholických nápojů, oproti 47 respondentům (16,20 %) ze středních škol.

Také u této potvrzené hypotézy, je jistým určujícím faktorem věk respondenta, kdy osoby dětského a mladšího mladistvého věku se přeci jen více obávají trestu za

případné protiprávní jednání. Důležitou úlohu zde sehrává i školní prostředí a vrstevnická skupina.

Diskuze

Na základě výsledků empirického šetření zjišťuji, že konzumace alkoholu mezi osobami mladšími než osmnáct let je velmi rozšířená. Z pohledu respondentů, se jedná o naprosto běžný jev, který je v podstatě součástí jejich dospívání a u některých i životního stylu. Velmi alarmující je zjištění, že konzumaci alkoholických nápojů považují za běžnou součást svého života i děti mladší patnácti let!

Důvodů, které zapříčinily tento stav je několik, nejdůležitějším je selhávání funkce primární prevence v rodině. Je nesmírně důležité, aby první kroky k ochraně dítěte před alkoholem a jinými návykovými látkami konala rodina. Dalším z důvodů, je nedostatečná zpětná vazba rodičů na zjištěné první varovné signály o dítěti, ze strany školských a výchovných zařízení od pedagogických pracovníků, ale i od ostatních úřadů jako např. policie, městská policie, městské úřady. Závažným důvodem je také celkový postoj společnosti k alkoholu, pokud dítě a dospívající jedinec vidí v médiích reklamy na alkohol, které přímo svou formou vybízejí ke konzumaci tím, že člověk bude společenský, šťastný, oblíbený, tak samozřejmě dítě zatouží být tímto jedincem, chce být tzv. „in“. Bohužel nechuť politiků řešit problém alkoholu, a především u dětí a dospívající mládeže, je evidentní navzdory všem alarmujícím statistickým výsledkům o jejich zvyšujícím se počtu. Další závažný důvod vidím v beztrestnosti mladistvého konzumenta alkoholu. Výsledky mého empirického šetření ukazují, že by případná represe osoby mladistvého konzumenta alkoholu pomohla snížit jejich počty. Netvrdím, že bychom tímto opatřením zcela zamezili konzumaci alkoholu těmto mladistvým osobám, ale troufám si tvrdit, že bychom časem vymýtili dnes již zcela běžnou konzumaci alkoholu mladistvými v restauracích, na diskotékách, v klubech a podobných zařízeních.

Na základě zjištěných výsledků empirického šetření doporučuji nové znění přestupku na úseku ochrany před alkoholem a jinými toxikomaniemi, který by zněl:

„Přestupku se dopustí ten, kdo prodá, podá nebo jinak umožní požití alkoholického nápoje osobě zjevně ovlivněné alkoholickým nápojem nebo jinou návykovou látkou, osobě mladší osmnácti let, o níž lze mít pochybnost, zda splňuje podmínky věku, nebo osobě, o níž ví, že bude vykonávat zaměstnání nebo jinou činnost, při níž by mohla ohrozit zdraví lidí nebo poškodit majetek,“ (Zákon č. 200 / 1990 Sb., § 30 odst. 1 písm.

a) „nebo kdo požije alkoholický nápoj nebo jinou návykovou látku, ačkoliv nesplňuje podmínku osmnácti let věku.“

Závěr

Vzrůstající počet konzumentů alkoholu mezi osobami mladšími než osmnáct let je v současné době závažným problémem naší společnosti, který je nutné řešit všemi dostupnými prostředky. Přestože je naše společnost obecně velmi tolerantní ke konzumaci alkoholu, měli bychom si uvědomit jak zdravotní tak i společenská rizika vznikající při jeho konzumaci dětmi a mladistvými. Zdravá a vzdělaná mládež je zárukou zdravé a vzdělané společnosti.

Cílem diplomové práce bylo zjistit zda lze snížit počty osob mladistvých konzumující alkohol, zavedením jejich trestně právní odpovědnosti s následnou sankcí. Cíl diplomové práce byl splněn.

Diplomová práce je členěna na dvě části, první část je teoretická, ve které jsem se zabýval obecnou problematikou konzumace alkoholu mládeže, okrajově jsem se dotkl zdravotních rizik, které vznikají v důsledku vlivu alkoholu na lidský organismus. Věnoval jsem se také problematice mládež a alkohol v zahraničí a popsal jsem jednotlivé právní normy České republiky, které upravují konzumaci alkoholu osobami mladšími než osmnáct let, na uveřejněných příkladech jsem také demonstroval jejich aplikaci v praxi. Teoretickou část jsem uzavřel kapitolou o prevenci užívání alkoholu a jiných návykových látek s důrazem na primární prevenci v rodině.

Ve druhé empirické části práce jsem prostřednictvím dotazníkového šetření zjišťoval zda by represe osoby mladistvého konzumenta jej odradila od dalšího požívání alkoholu a také zda dotazovaná osoba již alkohol v minulosti konzumovala. Empirické šetření bylo provedeno ve třech různých typech základních škol, a to na velké městské 5. ZŠ Krnov, na menší ZŠ Město Albrechtice a na malé vesnické ZŠ Zátor. Empirické šetření proběhlo také na třech různých typech středních škol, a to na SŠ automobilní Krnov, SŠ pedagogické a zdravotní Krnov a na Gymnáziu Krnov.

Empirického šetření se účastnilo 290 respondentů osmých, devátých tříd základních škol a druhých, třetích ročníků středních škol, z toho bylo 138 (47,59 %) žen a 152 (52,41 %) mužů, ve věkové hranici 13 až 23 let. Z celkového počtu 290 – ti respondentů bylo mladistvých osob ve věku od 15 do 18 let celkem 154 (53,10 %) respondentů, z toho 74 žen a 80 mužů. 100 (34,49 %) respondentů z celkového počtu 290 bylo nezletilých, jedná se o osoby ve věku do 15 let a 36 (12,41 %) respondentů z celkového počtu 290 bylo dospělých, jedná se o osoby ve věku od 18 let.

Empirickým šetřením bylo zjištěno: na otázku č. 1, zda již konzumovali alkoholické nápoje, odpovědělo 273 respondentů (94,13 %) kladně, pouze 17 respondentů (5,87 %) odpovědělo záporně. Odpověď dle typu školy byla následující: 134 respondentů základní školy (46,20 %) odpovědělo kladně a 16 respondentů (5,51 %) záporně. Na střední škole odpovědělo kladně 139 respondentů (47,93 %) a záporně 1 respondent (0,36 %). Na otázku č. 2, zda by je hrozba trestu odradila od konzumace alkoholických nápojů, odpovědělo 157 respondentů (54,13 %) kladně, 133 respondentů (45,87 %) záporně. Odpověď dle typu školy: odpovědělo 110 respondentů základní školy (37,93 %) kladně a 40 respondentů (13,79 %) záporně. Na střední škole odpovědělo kladně 47 respondentů (16,20 %) a záporně 93 respondentů (32,08 %). Z celkového počtu 290 účastníků bylo 154 respondentů (53,10 %) mladistvých, tj. osoba od 15 do 18 let věku, z toho bylo 74 žen (25,51 %) a 80 mužů (27,59 %). Na otázku č. 1 zda již konzumovali alkoholické nápoje, odpovědělo kladně 149 respondentů (51,38 %) a záporně 5 respondentů (1,72 %). Na otázku č. 2 zda by je hrozba trestu odradila od konzumace alkoholických nápojů, odpovědělo kladně 63 respondentů (21,73 %) a záporně 91 respondentů (31,37 %). Z vlastního empirického šetření byl zjištěn také alarmující fakt o počtu nezletilých konzumentů alkoholu, osoby mladší patnácti let. Z celkového počtu 290 účastníků bylo 100 respondentů (34,49 %) nezletilých. Na otázku č. 1 zda již konzumovali alkoholické nápoje, odpovědělo 88 respondentů (30,36 %) kladně a pouze 12 nezletilých respondentů (4,13 %) odpovědělo záporně !

Smyslem a cílem represe je zamezit a kontrolovat jednání, které je určitým způsobem nebezpečné pro společnost. Jednáním, které je nebezpečné pro společnost je i konzumace alkoholu osobami mladistvými, proto by měli být tito konzumenti za své jednání i postiženi. Doporučuji tedy novelizovat přestupek na úseku ochrany před alkoholem a jinými toxikomaniemi, který by zněl: *„Přestupku se dopustí ten, kdo prodá, podá nebo jinak umožní požití alkoholického nápoje osobě zjevně ovlivněné alkoholickým nápojem nebo jinou návykovou látkou, osobě mladší osmnácti let, o níž lze mít pochybnost, zda splňuje podmínky věku, nebo osobě, o níž ví, že bude vykonávat zaměstnání nebo jinou činnost, při níž by mohla ohrozit zdraví lidí nebo poškodit majetek,“* (Zákona č. 200 / 1990 Sb., § 30 odst. 1 písm. a) **„nebo kdo požije alkoholický nápoj nebo jinou návykovou látku, ačkoliv nesplňuje podmínku osmnácti let věku.“**

Diplomovou práci bych zakončil citátem Philipa Chesterfielda, který mě při studiu materiálů zaujal: „*Mladí mají sklon si myslet, že jsou moudří, jako opilí si myslí, že jsou střízliví.*“ (Nešpor, K. a Csémy, L., 2003, str.15)

Seznam použité literatury a pramenů

DISMAN, M., *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Karolinum, Praha, 2002.
ISBN 80- 246-0139-7.

CHRÁSTKA, O., *Úvod do výzkumu v pedagogice*. Univerzita Palackého v Olomouci,
Olomouc 2006. ISBN 80-244-1367-1.

ICAP Reports 4., http://www.icap.org/portals/0/download/all_pdfs/Czech_content_pdf/ICAP_Reports_Czech/ICAP_Report4_Czech.pdf, cit. dne 17. 8. 2009.

KOLEKTIV AUTORŮ, *Soudní lékařství*. Grada Publishing, 1999.
ISBN 80- 7169-728-1.

MALÁTEK, V., POLONSKÝ, D., *Metody sociologického výzkumu*. Slezská univerzita
v Opavě – Obchodně podnikatelská fakulta v Karviné, Karviná 1998.
ISBN 80-7248-015-4

NEŠPOR, K., *Alkohol a jiné návykové látky u dětí. Prevence v rodině*. Státní zdravotní
ústav Praha, 2004, <http://www.drnespor.eu-szurod04.doc>, cit. dne 17.8. 2009.

NEŠPOR, K., *Jak překonat problémy s alkoholem. Určeno lidem, kteří mají problémy s
alkoholem, i těm, kdo jim chtějí pomáhat*. Sportpropag pro Ministerstvo
zdravotnictví ČR, Praha 2004, 4. vydání.

NEŠPOR, K., *Zůstat střízlivý. Praktický návod pro lidi, kteří mají problém s alkoholem,
a jejich blízké*. Host, Brno, 2006.

NEŠPOR, K. a CSÉMY, L., *Alkohol drogy a vaše děti. Jak problémům předcházet, jak
je včas rozpoznat a jak je zvládat*. Páté revidované vydání, Praha, 2003.

NEŠPOR, K. a CSÉMY, L., *Evropský akční plán o alkoholu v České republice - žádný
podstatný pokrok*, <http://www.plbohnice.cz/nespor/eaapcz0.doc>, cit. dne 9. 8. 2009.

NEŠPOR, K., CSÉMY, L., *Průchozí“ drogy. Co by měli vědět rodiče a další dospělí,
kteří se starají o děti a dospívající*. Státní zdravotní ústav v nakladatelství Fortuna,
Praha 2002. ISBN 80-7071-198-1.

NEŠPOR, K., CSÉMY, L., PERNICOVÁ, H., *Problémy s návykovými látkami ve školním prostředí. Časná a krátká intervence*. Sportpropag, Praha, 1998.

NEŠPOR, K., CSÉMY, L., SOVINOVÁ, H., *Reklama na alkohol a děti*. <http://www.plbohnice.cz/nespor/prerel07.doc>, cit. dne 9. 8. 2009.

VYKOPALOVÁ, H., *Sociálně patologické jevy v současné společnosti*. UP Olomouc, 2001. ISBN 80-244-0337-4.

VÚP, Vybíráme z médií: *Instinkt*, 17. 4. 2008, *Příliš mladí na neřesti, dost staří na smrt*. <http://www.vuppraha.cz/media/531>, cit. dne 5. 9. 2009.

ZÁKON Č. 94 / 1963 Sb., *o rodině*, ve znění pozdějších předpisů.

ZÁKON Č. 140 / 1961 Sb., *trestní zákon*, ve znění pozdějších předpisů.

ZÁKON Č. 200 / 1990 Sb., *o přestupcích*, ve znění pozdějších předpisů.

ZÁKON Č. 218 / 2003 Sb., *o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže*, ve znění pozdějších předpisů.

ZÁKON Č. 359 / 1999 Sb., *o sociálně-právní ochraně dětí*, ve znění pozdějších předpisů.

ZÁKON Č. 379 / 2005 Sb., *o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů*, ve znění pozdějších předpisů.

Přílohy

Příloha č. 1: Dotazník – empirického šetření

DOTAZNÍK

TŘÍDA: _____

VĚK: _____

POHLAVÍ:

muž

žena

Otázka č. 1:

Pil(a) jste již někdy alkoholické nápoje (např. pivo, víno, vodka, rum apod.) ?

A N O

N E

Otázka č. 2:

Pokud by vám hrozil trest za pití alkoholických nápojů (např. peněžitá pokuta), odradilo by vás to od dalšího pití alkoholických nápojů ?

A N O

N E

Upozornění

Dotazník bude použit pouze pro potřeby diplomové práce.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Norbert Gürtler
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	JUDr. Zdenka Nováková, Ph.D.
Rok obhajoby:	2010

Název práce:	Analýza přestupku na úseku ochrany před alkoholem a jinými toxikomaniemi v souvislosti s nárůstem mladistvých konzumentů
Název v angličtině:	Analysis of Penal Offence in the Field of Protection from Alcohol and Other Toxicomanias in Connection with the Aceruing Number of Teenagers Consumers
Anotace práce:	Diplomová práce je zaměřená na problematiku konzumace alkoholu osobami mladistvými a dětmi. Seznamuje s jednotlivými právními normami České republiky řešící tuto problematiku a poukazuje také na beztrestnost mladistvých konzumentů alkoholu. V empirické části došlo prostřednictvím dotazníkového šetření ke zjištění, zda lze snížit počty osob mladistvých konzumující alkohol zavedením jejich trestně právní odpovědnosti s následnou sankcí a zda již v minulosti mladiství alkohol sami konzumovali.
Klíčová slova:	Alkohol, zákaz konzumace alkoholu, děti, mladiství, přestupek, zákon, prevence návykových látek
Anotace v angličtině:	The thesis deals with the issue of alcohol consumption by adolescents and children. It acquaints with relevant legal rules in Czech Republic system of law and adverts to indemnity of juvenile consumers of alcohol. The empirical part is based on questionnaire survey with goal to find the possibility of reducing number of juvenile alcohol consumers through approving their criminal responsibility with implementation of consequential sanctions. The survey also answered the question if respondents have some previous experience with alcohol consumption.
Klíčová slova v angličtině:	Alcohol, prohibition of alcohol consumption, children, adolescents, transgression, law, prevention, habit forming substance

Přílohy vázané v práci:	Dotazník – empirického šetření
Rozsah práce:	72
Jazyk práce:	CZ